

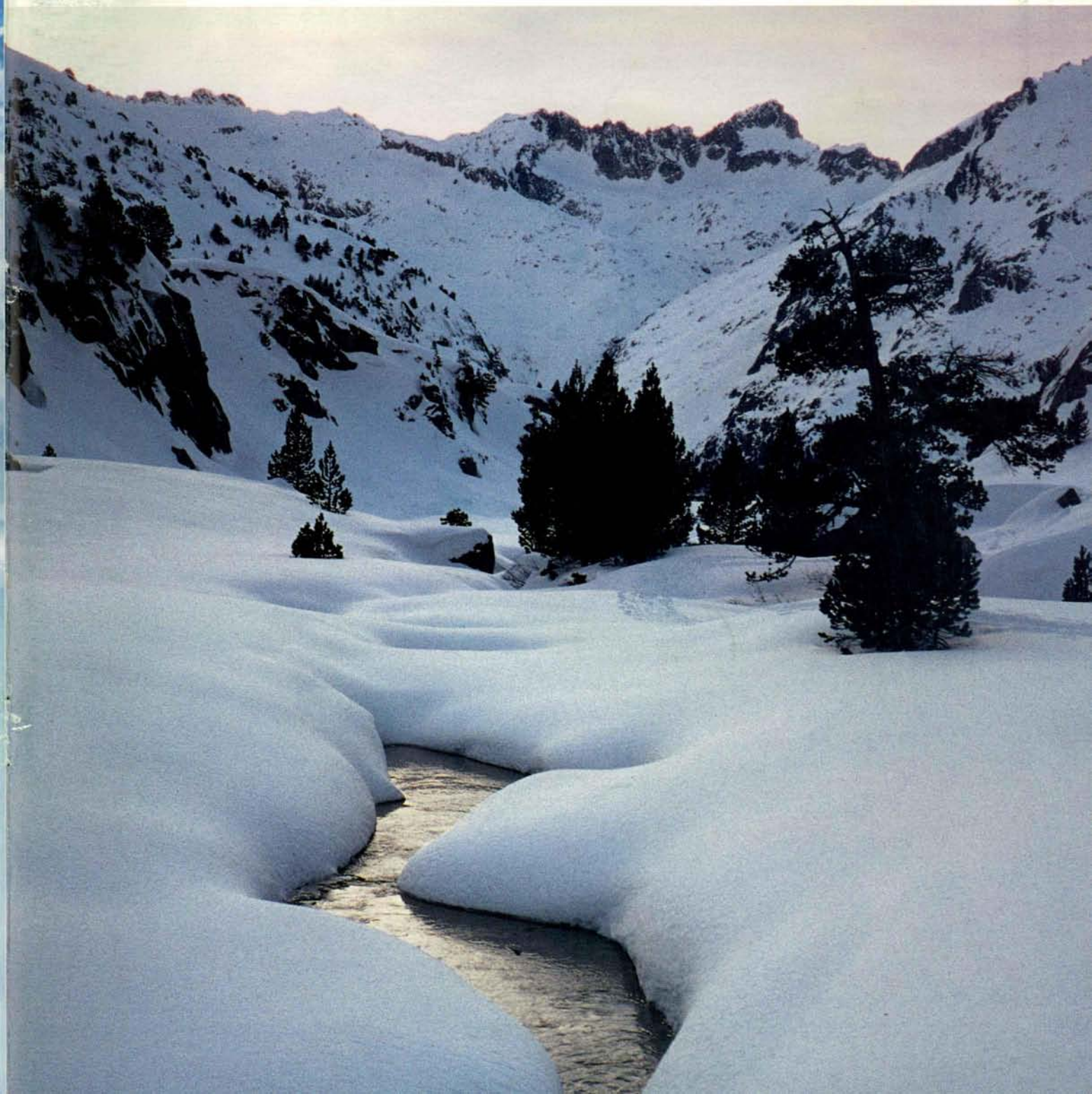
Núm. 821

FEBRER 1999

650 ptes.

MUNTANYA

Des d'ara, en un sol telèfon hi trobaràs la resposta a infinitat de qüestions d'arreu de Catalunya.

012

La resposta

Un nou servei. Un nou telèfon* que pot resoldre alguns tràmits sense haver-se de desplaçar, que dóna resposta i orientació, principalment, sobre temes relacionats amb l'Administració de la Generalitat i també sobre d'altres serveis.

El 012 posa, a l'abast de tothom, infinitat de dades d'interès.

Només cal telefonar.

**atenció
ciutadana**

**Generalitat
de Catalunya**

*91,2 ptes. els 3 minuts o fracció.

L'excursionisme a Mallorca a partir de 1895

Benigne Palos

Una breu síntesi històrica de l'inici de l'excursionisme a l'illa de Mallorca fet per un dels seus excursionistes més representatius, fundador del Grup Excursionista de Mallorca (GEM), el 1947.

En el meu intent d'esbrinar quins van ésser els primers excursionistes mallorquins, el grup més antic que he pogut localitzar és «Lo Fèmur», nascut l'any 1895. Hi van pertànyer G. M. Alcover, Toni Mulet, Toni Pinya, Vicenç Alzamora, Enric Vives, Domingo Riutort, Jaume Ferrer, Llorenç Galmés, Joan Bauzà, Pep Casanovas i Pep Tous. Quan es va fundar el Foment del Turisme, l'any 1905, «Lo Fèmur» s'hi va integrar amb el nom de Grup Excursionista del Foment del Turisme.

Aquest grup, actualment en plena activitat, és estat un motiu prou engrescador per a molts. Jo n'he estat un. Hi vaig anar sovint d'excursió entre 1929 i principis dels anys quaranta, amb el parèntesi de la guerra civil.

En les meves sortides amb el Foment del Turisme, vaig tenir ocasió de conèixer i anar amb veterans com Fernando Alzamora, Leandro Ximenis, Xim Quesada, Biel Buades, Pep Bestard, Joan Bover, Miquel Crespí, Pep Oliver, la família Fortaleza, etc.

Un altre grup, l'«Alfonso XIII», es va fundar a principis de 1916 i es va dissoldre l'any 1920. Només era una secció dins el club conegut avui amb el nom de Real Club Deportivo Mallorca. N'eren alguns components Francesc Vidal, Biel Font, Biel Muntaner i Sebastià Font.

Quant a individualitats, cal fer referència a dos personatges d'es-

pecial relleu. El primer, Francesc Aragó, que durant el 1808 i en el cim de la Mola de s'Esclop, dugué a terme medicions de l'arc meridà de París. El segon, l'arxiduc Lluís Salvador d'Àustria, que va arribar a Mallorca l'estiu de 1867, quan tenia dinou anys i que comprà, entre altres, Miramar, Son Moragues i Son Ferrandell, a Valldemossa, i Son Marroig i Sa Pedrissa, a Deià. Enamorat de la natura i un bon assaboridor del paisatge, va fer construir quilòmetres de camins amb múltiples miradors i torres.

A Mallorca, el moviment escolta fou introduït pel dominicà Llorenç Caldentey, que organitzà (1914) els exploradors visitats per Robert Baden-Powell el 1929. Extintits després de 1936, renasque-

ren gràcies a Eladi Homs, antic minyó de mossèn Antoni Batlle, de Barcelona.

A partir dels anys cinquanta

Pels anys 1950 i 1960 hi havia grups com el Grup Excursionista de Mallorca, fundat el 1947 per Pere Darder, Joan E. Domech i Benigne Palos, molt abans de constituir-se en l'entitat de prestigi que és avui. Van ésser-ne els primers components Enric Tornató, Biel Buades, Tolo Millàn, Toni Rosselló, Josep M. Garcia Fargas, Carles Mignaschi i Joan Espina. El Fomentito, capitanejat per Ramon Pons, era una secció dins el Foment del Turisme, Sa Guarda de s'Espelma, que era conduït per Lluís Mas, Aguiluchos, del qual era el cap Miquel Navarro; Es Mussols, comandat per Francesc Company i Rafel Roca, Unió Excursionista de Bunyola, Grup Nord de Mallorca (Pollença), Ses Cabres Orades, etc.

Avui n'hi ha molts més. Entre els federats, podem comptar amb: Grup Excursionista de Mallorca (Palma), Secció de Muntanya del Club Pollença, Club d'Escalada Esportiva de Bunyola, Associació Esportiva Aventura Tramuntana (Palma), Grup Muntanyisme (Llucmajor), Grup Excursionista Cabrits (Felanitx), Els Xots, Grup Excursionista de Marratxí, Club

Una colla d'excursionistes del Grup Excursionista del Foment del Turisme, el 1930. Fixeu-vos com van vestits i calçats.

Una colla del Grup Excursionista del Foment del Turisme a la possessió de Cas Metje, al terme de Puigpunyent, el març de 1931.

Tramuntanya (Manacor), Grup d'Esports i Activitats de Muntanya (Binissalem), Grup Muntanya Gorg (Palma), Grup Excursionista Estel del Cocó (Lloseta).

Entre els no federats hi trobam: Grup Excursionista de Sóller, Grup de Muntanya de Porreres, Voltors, Trescamóns (Santa Maria del Camí), Club Altura (Felanitx), i Grup Excursionista de Vilafranca.

Fets importants

Dins els darrers quaranta anys, han tingut lloc esdeveniments que per la seva importància cal tenir presents.

El mes de juny de 1952 es va iniciar a Mallorca la celebració de la Festa de Sant Bernat de Menthon, patró dels muntanyencs. El mes de juny de 1955, amb motiu de la Festa de Sant Bernat de Menthon i per iniciativa del grup s'Espelma, amb la col·laboració del GEM, Fomentito i Aliança Francesa, es va col·locar prop del cim del puig Major, una gegantesca creu amb una imatge de la Mare de Déu de Lluc, però el 1958 es va haver de retirar, ja que el seu emplaçament afectava les obres de construcció de la carretera que duu al cim l'any 1987, a instància del tinent coronel Joan

Oliver Bauzá, aleshores cap de l'Esquadró de Vigilància Aèria núm. 7, Lluís Mas, Pep Canals, Artur Mestre i Benigne Palos van reintegrar la creu prop del cim del puig Major i en un indret millor que l'anterior.

El 23 de desembre de 1990, la Federació Balear de Muntanyisme va col·locar damunt del puig Caragolí (Valldemossa) una placa de marbre, dedicada a l'arxiduc Lluís Salvador d'Habsburg-Lorena i Borbó, en agraïment dels muntanyencs per tots els camins, torres i miradors que va fer construir i que posà a l'abast de tothom.

Fins a principi dels anys cinquanta i abans de l'aparició del «sis-cents» que va provocar l'actual massificació, el que trobaven els excursionistes eren més aviat facilitats. Per aquell temps, a més del Grup Excursionista del Foment del Turisme, hi devia haver quatre dotzenes de brusquers enamorats de la muntanya i, encara que llavors ja hi havia algun problema amb pagesos i propietaris, no eren tants com avui ni tan greus; pagesos i propietaris, en general, eren més comprensius i es duïen bé amb els excursionistes. És clar que ja hi havia algun brètol creant problemes. Sempre hi ha hagut desconsiderats.

Amb l'aparició l'any 1957 del «sis-cents» començà, com he dit abans, la massificació, i amb ella els problemes. No tota la gent que anava al camp o a la muntanya eren excursionistes responsables i, amb la desconsideració d'uns i la manca de comprensió dels altres, s'ha anat a raure a l'actual situació de tancament de camins i la proliferació de rètols com: «prohibido el paso», «propiedad privada», «camino particular», «perros sueltos», etc.

La gran evolució de l'equip

L'equipament és sens dubte el que més ha evolucionat. Pels anys 1920 i 1930 la gent anava d'excursió amb roba de cada dia, els homes amb americana, corbata, capell o gorra. Si feia fred, un abric o una gavardina. Si plovia, una capelina impermeable o un paraguai. Les dones més o manco feien el mateix.

Sabates amb sola de goma o unes espadnyes, encara que aquestes es duïen més a l'estiu. De botes de muntanya no n'hi havia, aquí no se'n podien comprar.

No es veïen motxilles, la gent duïa el dinar dins una bossa de roba, dins una caps de sabates o

A Na Foradada, pel febrer de 1947.
Hi vam davallar des del vèrtex geodèsic. Fixau-vos que n'hi ha que duen sabates de carrer.
L'autor d'aquestes ratlles és el primer de la dreta dels quatre de davant.

bé fent un paquet amb paper de diari.

De cantimplors tampoc no n'hi havia, sovint es dinava prop d'una font o de les cases d'una possessió i si no era així, l'aigua es duia en una botella de vidre.

A mitjan 1940 començaren a veure's motxilles, anoracs i botes de muntanya. Tot comprat a Barcelona. La majoria de motxilles que es veien eren fetes per sellaters locals.

Els primers establiments

Pels anys cinquanta es va obrir, en el carrer dels Oms, el primer establiment dedicat a material esportiu, Deportes Reus, encara que fins a mitja dècada dels seixanta no començà a tocar material de muntanya.

L'1 de febrer de 1965 es va inaugurar al carrer del Call, l'establiment Kenia, especialitzat en material esportiu en general. Aleshores va deixar de ser un problema la consecució del que un necessitava per a anar d'excursió.

Avui, amb el gran nombre de botigues que existeixen a l'illa dedicades a material esportiu, és molt fàcil adquirir un equip complet per a practicar qualsevol esport.

Bibliografia

Publicacions sobre excursionisme que han arribat a les meves mans:

Autors diversos. *Barranc de Biniaraix*. Consell Insular de Mallorca, 1994.

Valerie CRESPI - GREEN. *Landscape of Mallorca*, 1984 (en anglès).

Gabriel FONT. *50 Excursiones a pie por Mallorca*, 1964.

Jesús GARCIA PASTOR. *Rutes amagades de Mallorca*, 1964 / 1977. *Mallorca activa*, 1995.

Carlos GARRIDO. *Calvià, itinerarios de playa y montaña*, 1986.

Grup Nord de Mallorca, Pollença. *Guía de excursiones por el término de Pollença*, 1975.

Herbert HEINRICH. *Wanderfuhrer durch Mallorca* (sis volums en alemany i alguns en anglès i castellà), 1985/1997.

Pere LLOFRIU. *Caminant per Mallorca*, 1983.

Antoni ORDINES GARAU, Gabriel ORDINES MARCÉ, Antoni REINÉS TRIAS. *Torrent de Pareis*. Ajuntament d'Escorca 1995 (nova edició 1997, Ed. Moll).

Benigne PALOS. *Itineraris publicats en la premsa local*, 1952 / 1969. *Itineraris de muntanya*, 1983 / 1984 / 1988 / 1992 / 1996. *Valldemossa com a centre d'excursions*, 1989 / 1994. *Recull de terminologia muntanyenca*, 1991 / 1992.

June PARKER. *Walking in Mallorca*, 1986 (en anglès).

Bartomeu ROIG. *Les fonts del terme de Lluc i els seus itineraris*, 1993. *Excursions per les muntanyes de Lluc*, 1995.

Ferran TOLOSA. *On anam d'excursió?*, 1994.

Gaspar VALERO. *Camins i paisatges*, 1995.

James WEBB. *English Tourist Guide*, 1927 (en anglès).

Per considerar-los d'interès i en cert mode relacionats amb l'excursionisme, consigno alguns treballs que han arribat també a les seves mans:

J. A. AGUILÓ RIBAS, A. LLABRÉS I BERNAT, G. VALERO I MARTÍ. *Guia de Bellver*. Consell Insular de Mallorca. Ajuntament de Palma, 1995.

Autors diversos. *Mallorca, serra de Tramuntana*, 1991.

Antoni BALLESTER. *La serra de Tramuntana*. Consell Insular de Mallorca, 1991.

FODESMA. *Catàleg dels antics camins de la serra de Tramuntana*, 1993.

Gabriel ORDINES MARCÉ. *Els forns de calç*. Ajuntament de Santa Maria del Camí, 1995.

Antoni ORDINAS, Gabriel ORDINAS, Antoni REINÉS. *Es Tossals Verds*. FODESMA, 1995.

Josep Lluís POL I LLOMPART. *Una experiència d'educació i ambient*. UIB 1994.

De quan els municipis catalans deixaren de ser sants

Francesc Gurri i Serra

Una relació comentada dels canvis en els noms de les poblacions que feien referència a sants, santes o marededéus que van fer els municipis de Catalunya durant part de la guerra civil (1936-1937).

Durant el període de la Segona República espanyola, i encara més concretament durant part de la guerra civil (1936-1937), els municipis de Catalunya procediren a canviar o modificar el seu nom per tal d'eliminar-ne, bàsicament, tota referència a sants, santes i marededéus. Fou una de les tantes ximpleries innecessàries en què el país perdé el temps en lloc de dedicar-lo a empreses més importants i apressants, i en la qual, mentre alguns regidors es limitaren a complir l'ordre per la via del mínim esforç i de la simplicitat —per exemple, Sant Julià de Vilatorrada decidí anomenar-se Vilatorrada; Sant Feliu de Guíxols, Guíxols, etc.— i altres tiraren al dret limitant-se a suprimir l'adjectiu símbol de la canonització del personatge —per exemple, Sant Sadurní d'Anoia es convertí en Sadurní d'Anoia; Santa Cecília de Voltregà en Cecília de Voltregà... (cosa que, ben mirat, era com si de cop el municipi perdés el respecte als sants i decidís parlar-los de tu)—, altres regidors optaren per les més sublims i poètiques fantasies, i Palau de Santa Eulàlia es convertí en Puigflorit de Fluvià, Sant Boi de Lluçanès en Aurora de Lluçanès i San Esteve de Palautordera en Vallflorida, així com altres denominacions generalment sense cap base històrica, però que durant aquells anys donaren a la toponomàstica municipal una gran amenitat, que, sortosament, durà poc. Si s'hagués continuat per aquell camí desenraonat, algú deia

que s'acabaria batejant el barri barceloní de Sant Josep de la Muntanya, com el de Pepet l'Alpinista, i es preguntava com s'ho farien els del barri de Sants.

A la relació de municipis que figura a continuació —primer el nom tradicional i, després d'un guió, el nom establert durant aquell període— n'hi falten alguns, dels quals no disposem de dades, de la mateixa manera que n'hi figuren d'altres que ja no són actualment municipi. Finalment, hem afegit a la relació uns quants municipis més, alguns dels quals, malgrat no portar el nom de cap sant o marededéu, sembla que aprofitaren l'ocasió per a canviar la seva denominació.

I encara un afegitó: els canvis de nom es publicaren en diversos Diaris Oficials de la Generalitat de Catalunya, especialment entre el gener i el juny de 1937, i la llista va veure la llum com un apèndix del volum que l'octubre de 1937 edità la Conselleria d'Economia sobre la Divisió Territorial de Catalunya, però no solament falten noms en l'esmentada relació, sinó que, sovint, hom no endevina —al marge de la supressió de tota referència al santoral— el perquè de la nova denominació, cosa que, fins on ens ha estat possible, hem procurat aclarir. És un tema poc important, evidentment, però que ens ha semblat interessant com a anècdota, recomanable per a deixar-ne una constància escrita amb vista a la petita història del país, i també com

a demostració de com les circumstàncies poden fer, en certs moments, que els pobles esmercin esforços a aplicar les lleis de l'absurditat.

Llista de noms

Anotem amb un asterisc (*) totes les poblacions que, malgrat haver canviat el seu nom, no figuren en la relació de «Canvis de nom de municipis», publicada pel Diari Oficial de la Generalitat corresponent al període gener-juny 1937.

Sant Adrià de Besòs — El Pla de Besòs.

Sant Andreu de la Barca — Aiguestoses de Llobregat. La nova denominació no féu altra cosa que recuperar en part el nom primitiu del municipi: Sant Andreu d'Aiguestoses, derivat d'aquell Sant Andreu *saguatosis* documentat l'any 1109. El que ja és més problemàtic és endevinar què significa, ja que hi ha opinions molt diferents, tot i que les més raonades semblen derivar el nom Aiguestoses d'«Aigües amples» o «Aigües tallades», referint-se sempre al riu Llobregat.

Sant Andreu de Llavaneres — Llavaneres.

Sant Andreu Salou — Salou de la Selva.

Sant Aniol de Finestres — Finestres.

Sant Antolí i Vilanova — Vilanova de Segarra.

Sant Antoni de Mar — Llevantí de Mar. Ben mirat, aquesta denominació gairebé poètica es basa en una situació geogràfica que s'escau a tots els pobles de la Costa Brava.

Sant Antoni de Vilamajor — Vilamajor.

Sant Bartomeu del Grau — Serra del Grau.

Sant Boi de Llobregat — Vilaboi.

Sant Boi de Lluçanès — Aurora del Lluçanès.

Sant Carles de la Ràpita — La Ràpita dels Alfacs.

Sant Cebrià de Vallalta — (?).

Sant Celoni — Baix Montseny.

Sant Climent de Llobregat — El Cirerer del Llobregat.

Sant Climent Sescebes — Sescebes de l'Empordà.

Sant Cugat Sescarrigues — Sescarrigues.

Sant Cugat del Vallès — Els Pins del Vallès.

Sant Daniel (Girona) — La Vall de Gallegans. L'única objecció al nou nom escollit és que actualment i correctament el topònim és Galligants.

Sant Esteve de Palautordera — Vallforida.

Sant Esteve Sesrovires — Sesrovires.

Sant Feliu de Buixalleu — Buixalleu de la Selva.

Sant Feliu de Codines — Codines del Vallès.

Sant Feliu de Guíxols — Guíxols.

Sant Feliu de Llobregat — Roses del Llobregat.

Sant Feliu de Pallerols — Hostoles.

Sant Feliu Sasserra — Sasserra de Bages.*

Sant Fots de Campsentelles — Alba del Vallès.

Sant Fruitós de Bages — Riudor de Bages. El nom feia referència al riu d'Or, afluent del Llobregat que, provinent de les altures de Castellnou de Bages, voreja el nucli urbà de Sant Fruitós.

Sant Genís de Vilassar — Vilassar de Dalt.

Sant Gregori — Tudela de Ter. Denominació que recorda el pràcticament desaparegut castell de Tudela, que dins del terme i amb tota probabilitat ocupava el puig de Sant Grau (o Sant Guerau), on actualment hi ha ruïnes de l'ermita. El riu Ter voreja la muntanya i el terme.

Sant Hilari Sacalm — Fonts de Sacalm.

Sant Hipòlit de Voltregà — Voltregà.

Sant Iscle de Vallalta — Vallalta del Maresme.

Sant Jaume dels Domenys — Domenys del Penedès.

Sant Jaume de Frontanyà — Frontanyà de Roca. El fet que el poble de Sant Jaume estigui situat damunt una gran llosa de pedra o roca, fins al punt que les cases no necessiten fonaments, justificà el nom escollit.

Sant Jaume de Llierca — Poble de Llierca.*

Sant Joan de les Abadesses — Puigalt de Ter.

Sant Joan Despí — El Pi de Llobregat.

Sant Joan de Mollet — Mollet de Ter.

Sant Joan de Palamós — Vilarromà. El nom fa referència al castell de Vila-romà, documentat des del segle XIII, les ruïnes del qual ocupen els vessants meridionals del Montgut, límit del terme de Sant Joan de Palamós, municipi annexat l'any 1942 a Palamós.

Sant Joan de Vilatorrada — Vilatorrada del Cardener.

Sant Jordi Desvalls — Desvalls.

Sant Julià de Ramis — Costa-roja del Terri.

Sant Julià de Vilatorrada — Vilatorrada.*

Sant Llorenç d'Hortons — Llorenç d'Hortons.

Sant Llorenç de Morunys — Morunys.*

Sant Llorenç Savall — Ripoll del Vallès.

Sant Martí de Maldà — Plana de Riucorb.

Sant Martí Sarroca — Castellsarroca.

Sant Martí de Sesgueioles — Sesgueioles.

Sant Martí de Sobremunt — Les Roques d'Osona.

Sant Martí de Tous — Tous d'Anoia.

Sant Martí Vell — Vellmartí. Cal reconèixer una bona dosi d'encert i d'imaginació pràctica a l'hora de canviar el nom.

Sant Mateu de Bages — Bages d'En Selves. El municipi s'adjudica a Joan Selves i Carner, fill de Castelltallat (actualment agregat de Sant Mateu de Bages), polític que fou alcalde de Manresa, diputat, conseller i governador general de Catalunya durant la Segona República. Hi ha encara, a la zona de Castelltallat, la casa pairal del personatge.

Sant Miquel de Cladells — Cladells de Vallors.

Sant Miquel de Fluvià — Fluvià d'Empordà.

Sant Miquel de la Vall — Vall del Montsec.*

Sant Mori — El Puig. El municipi de Sant Mori és format bàsicament per dos nuclis habitats situats dalt de dos modestos turons separats per un collet uns tres-cents metres. Un d'aquests dos turons és conegut com el Puig.

Sant Pau de Segúries — Segúries del Ter.

Santpedor — Graner de Bages. La vocació cerealística de Santpedor afavorí el canvi de nom a Graner de Bages. Sense oblidar a la vegada que Santpedor és un hagiòtopònim escrit de manera

Sant Martí Sarroca aprofità l'existència, tocant al temple parroquial, d'un històric castell per a crear un nom nou i justificat: Castellsarroca.

Sant Jaume de Frontanyà durant els anys de la República i la guerra passà a denominar-se Frontanyà de Roca.

aglutinada: Sant Pere i Riu d'Or («ridor» diu la gent del poble).

Sant Pere Pescador — Empori.

Sant Pere de Ribes — Ribes del Penedès. El Penedès s'ha considerat sempre una gran comarca, tot i que avui, a efectes administratius, estigui dividida entre Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf. Per això Sant Pere de Ribes, en canviar el nom, féu constar la seva realitat penedesenca.

Sant Pere de Riudebitlles — Riudebitlles.

Sant Pere Sallavinera — Sallavinera d'Anoia.

Sant Pere de Torelló — Bellserrat.

Sant Pere de Vilamajor — La Força.

Sant Privat d'en Bas — Puigsacalm.

Sant Quintí de Mediona — Aigüesbones. L'abundància d'aigües de Sant Quintí (en una comarca com el Penedès, més aviat eixuta), amb paratges com les Deus, amb vint-i-tres brocs rajant, justifica el nom escollit.

Sant Quirze de Besora — Bisaura del Ter. Bisaura és el nom llatí del castell de Besora, sota la jurisdicció del qual estava la població de Sant Quirze.

Sant Quirze Safaja — Quirze Safaja.*

Sant Quirze de la Serra — Quirze

de la Serra.* Actualment el nom oficial del municipi és Sant Quirze del Vallès.

Sant Sadurní d'Anoia — Sadurní d'Anoia.*

Sant Sadurní de l'Heura — Sadurní de l'Heura.

Sant Sadurní d'Osormort — Osormort.*

Sant Salvador de Bianya — Hostalets de Capsacosta. Sant Salvador de Bianya fou annexat l'any 1969 al municipi veí de la Vall de Bianya, però durant la Guerra Civil canvià el seu nom pel del llogaret situat al vessant de la serra de Capsacosta, prop del temple de Sant Salvador, i en el camí d'Olot a Camprodon.

Sant Salvador de Guardiola — Guardiola de Bages.

Sant Salvador de Toló — Vila de Toló.

Sant Vicenç de Calders — Calders del Baix Penedès.

Sant Vicenç de Castellet — Castellet de Llobregat.

Sant Vicenç dels Horts — Horts de Llobregat.

Sant Vicenç de Montalt — Llavaneres de Mont-alt.

Sant Vicenç de Torelló — Lloriana de Ter. El topònim Lloriana — que algú vol veure derivat de l'lorer — té tradició a Sant Vicenç, on, entre altres, dona

nom a l'escola i a un carrer.

Santa Bàrbara — Plana de Montsià.

La gran plana estesa a la dreta de l'Ebre, entre les serres del Montsià i Godall i els estreps finals dels Ports, semblen justificar el nom escollit.

Santa Cecília de Voltregà — Cecília de Voltregà.

Santa Coloma de Cervelló — Pinedes de Llobregat.

Santa Coloma de Gramenet — Gramenet de Besós.

Santa Coloma de Farners — Farners de la Selva.

Santa Coloma de Queralt — Segarra de Gaià. Hom suposa que els de Santa Coloma aprofitaren el canvi cap a un nom laic per a palesar la seva vocació segarrenca, ja que mai no s'han considerat còmodes a la Conca de Barberà. Santa Coloma de Queralt preferiria ser capital d'una proposada Baixa Segarra.

Santa Cristina d'Aro — Ridaura d'Aro*. El nom es deriva de la presència en el terme del més que modest curs fluvial Ridaura.

Santa Eugènia de Berga — Berga del Castell. Cal suposar, amb tota probabilitat, que el nom «del Castell» fa referència a la casa forta Sala-d'Heures, i especialment a la torre medieval malauradament dinamitada l'any 1938. A afegir que, malgrat el que pugui semblar, aquesta Berga — amb *e* oberta — no té cap relació històrica amb l'altra Berga — amb *e* tancada — capital del Berguedà.

Santa Eugènia de Ter — El Pla del Ter.

Santa Eulàlia de Riuprimer — Riuprimer.

Santa Eulàlia de Ronçana — Ronçana del Vallès.*

Santa Fe del Penedès — La Torre del Penedès. Al costat del temple parroquial existia un gran casal — avui enderrocat — anomenat la Torre de Can Galup, nom que, limitat a la Torre, fou proposat l'any 1937, entre altres, a la gent de Santa Fe mitjançant un referèndum, i resultà guanyador.

Santa Margarida de Montbui — Aigüesbones de Montbui. L'ex-

tracció de 600 m³ dia d'aigua dels pous de la vora del torrent de Garrigosa, més 250 m³ procedents d'altres deus, utilitzats en part per al consum d'aigua d'Igualada, i en part pel poble de Santa Margarida i els seus barris, podrien justificar el nom.

Santa Margarida i els Monjos — Els Monjos del Penedès*. És curiós que mentre els de Sant Joan de les Abadesses hagueren de fer esforços suplementaris per a laïcitzar el seu nom per partida doble (eliminar sant Joan i eliminar les abadesses), els de Santa Margarida i els Monjos en tingueren suficient, pel que es veu, amb «liquidar» Santa Margarida. ¿Pensaren potser que, ben mirat, i segons el diccionari, monjos són també les peces verticals i centríques que suporten els esglaons d'una escala de cargol?

Santa Maria de Merlès — Merlès.
Santa Maria d'Oló — Oló.

Santa Maria de Palautordera — Palautordera.*

Santa Oliva — Oliva del Penedès.

Santa Pau — Pau de Sert. Es féu referència al curs fluvial que rega el terme, si bé el nom correcte és Ser.

Santa Perpètua de Gaià — Perpètua de Gaià.

Santa Perpètua de Mogoda — Perpètua de Mogoda.

Santa Susanna — Montagut de Mar. El nom Montagut, amb l'afegitó «de Mar», correspon al cim situat al NNE, i relativament proper al nucli urbà, limítrof amb el municipi de Malgrat de Mar, i que tot i no ésser el més alt del terme (217,7 m), és, ben mirat, el més representatiu.

Altres canvis de nom:

Castelladral — Navàs.

Calonge — Calonge de la Costa Brava.*

Cerc — Cerc-Ortadó.

Fígols d'Organyà — Fígols de Segre.

Font-rubí — Guardiola del Penedès.

Freixenet de Segarra — Pineda de Segarra.*

Horta de Sant Joan — Horta de Terra Alta.

Juncosa — Juncosa de les Garrigues.

Marzà (Pedret i Marzà) — Marçà.

Masies de Voltregà o de Sant Hipòlit, les — Glevinyol de Ter. Aquesta «virgueria» de Glevinyol és un nom inventat unint lletres de la Gleva i de Vinyoles d'Orís, els dos nuclis habitats més importants del municipi (en aquest cas, els regidors de les Masies foren els precursors d'aquestes ximpleries més recents de Torreflor, Forallac i altres, producte enfebret de la unió de diversos municipis. Posats ja a desvariejar amb la toponímia, hem proposat, que si s'arriben a unir Sabadell i Terrassa, els posin de nom Sabatassa).

Molins de Rei — Molins de Llobregat. Si els sants foren tan mal vistos durant el període de la República i la guerra, tota al·lusió als reis fou posada també, naturalment, a la llista negra.

Monistrol de Calders — Monistrol de Bages.

Montellà de Cadí — Montellà i Martinet.

Palau de Santa Eulàlia — Puigflorit de Fluvià.

La Parròquia de Ripoll — Fontfreda de Ter. Aquest an-

tic municipi, que contenia un conjunt de nuclis rurals (Sant Bernabé de les Tenes, Sant Vicenç de Puigmal, Sant Bartomeu de Llaés, Rama, etc.), fou annexat a Ripoll l'any 1970.

Pla de Sant Tirs — Pla de Cadí.

Pobla de la Granadella — Bellaguarda. Municipi de les Garrigues que s'anomenà també la Pobleta de la Granadella, i que la gent coneixia habitualment per la Pobleta, a seques; passà posteriorment a denominar-se la Pobla de Bellaguarda per a acabar finalment com a Bellaguarda, nom avui oficial.

Els Prats de Rei — Els Prats d'Anoia. Si els sants foren tan mal vistos durant el període de la República i la guerra, tota al·lusió als reis fou posada també, naturalment, a la llista negra.

Premià de Dalt — Premià.

Sidamon — Olèstria. Heus ací una denominació misteriosa, l'origen i motiu de la qual no hem pogut esbrinar, tot i parlar amb una pila de gent entesa i remenar molts papers. A Sidamon no hem trobat ningú que recordi el perquè d'aquest nom, cosa que d'altra part comprensible, perquè un nom així és millor oblidar-lo. Feia referència a l'oli?

Convertir Santa Maria de Merlès en Merlès a seques, fou la solució més fàcil per a adaptar-se a la consigna de suprimir tota referència a sants i marededéus.

El Centre de Tecnificació d'Esquí de Muntanya de Catalunya des de dins

Jordi Julio, Joan Ninot, Dídac Costa i Gemma Furió

Fins ara s'ha parlat del Centre de Tecnificació d'Esquí de Muntanya de Catalunya, d'una manera objectiva: s'ha parlat d'on pertanyia, del que es proposava, de qui s'encarregava de dirigir-lo i de compondre'l... però en aquest article intentarem transmetre com el veiem nosaltres mateixos, una part essencial per a fer viure el CTEM.

Com ens en vam assabentar?

Aquesta és la pregunta que recull més divergències: uns se'n van assabentar gràcies als centres excursionistes, altres per amics, familiars... però, certament, per a molt jovent va passar desaperbut; de fet, però, com que hi havia d'haver un màxim de persones (quinze, aproximadament) ja es va poder fer una selecció.

Una excursió d'entrenament al pic de Paderna, al massís de la Maladeta, el 9 de maig de 1998.

La selecció

En un primer moment, vam haver de remetre un petit currículum de les nostres experiències a muntanya, junt amb un certificat mè-

dic d'aptitud per a aquest esport, unes fotografies...

Les proves de selecció, que es van dur a terme durant dos caps de setmana, van consistir en unes proves físiques i unes altres ja sobre neu.

Pel que fa a les primeres proves, es va fer la rebuda el dissabte al matí amb la presentació dels entrenadors directors als candidats, al xalet del Centre Excursionista de Catalunya de la Molina, on vam anar coneixent els objectius i finalitats. Després de la xerrada ens vam acostar a l'estació d'esquí de la Molina per fer les proves; van ser tres, on havíem de saltar uns taulons amb els peus junts durant un minut, pujar ràpid per una de les pistes d'esquí i baixar hàbilment un tram intentant no caure. A la tarda, ens van fer entrevistes personals i l'endemà, ja fora de proves, vam fer una excursió tots junts per anar-nos coneixent. Les proves de selecció amb neu es van realitzar al mateix indret (a la Molina, on ens hem estat entrenant majoritàriament durant tota la temporada) i es percebé el nivell d'esquí de cadascú.

Finalment, el CTEM va quedar format per Oriol Garrote (UEC), Íngrid Giralte (UEC), Gil Orriols, Ferran Vilella (CEC), Josep Prat, Gemma Furió (CEC), Joan Ninot (CEC), Dídac Costa (CEC), Jordi Julio (CEC), Neus Latorre (PPUIG), Agnès Vil·laró

(PPUIG), Arnau Anguera (UEV), David Subirats (PPUIG) i Xaloc Garcia (SEFM).

Els nostres entrenadors directors han estat Jordi Canals, director; Maite Hernández, coordinadora de l'àrea de preparació física, i Alfons Valls, coordinador tècnic.

Cadascú de nosaltres va poder passar proves mèdiques i d'esforç al CEARE, al qual estem molt agraïts, per a poder seguir millor els entrenaments.

La temporada

Durant la temporada hem intentat compaginar els entrenaments físics al llarg de la setmana (els dimecres ens citàvem a la Blume, caminàvem amb bastons, corríem...) amb les sortides d'esquí de muntanya dels caps de setmana, on intentàvem millorar tècnicament i agafar fons físic.

Els caps de setmana que hi havia competició sempre s'ha trobat el suport i orientació dels entrenadors, ja sigui en el precís moment de la competició, com en l'abans i després, referint-nos a qüestions com l'alimentació, hidratació, lloc per a dormir, preparació del material...

Tot i que els pressupostos de la Federació destinats a l'esquí de muntanya no són comparables amb els oferts a esports de categoria olímpica, el CTEM fa un pas endavant en l'estructura esportiva de l'esquí de muntanya a Catalunya.

Des d'aquí agraïm tot el suport econòmic i anímic que ens ha subministrat el Centre Excursionista de Catalunya.

Si bé podríem donar per acabada la temporada de competicions després de l'acte de cloenda que es va celebrar a l'EEAMB amb els altres centres de tecnificació d'Espanya, el CTEM va donar pautes d'entrenament durant els mesos següents i preveia fer algunes sortides per a evitar perdre contacte i per a potenciar l'entrenament amb vista a la temporada vinent que s'inicia al setembre amb unes altres proves de selecció, on esperem trobar vells i nous companys per a compartir l'afició.

Als 40 ral·lis d'Alta Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya

Manel Domènech i Mir

Una reflexió des de la vivència i la participació en una bona colla de ral·lis d'alta muntanya.

Per la secció d'excursionisme del diari *Avui*, del divendres 8 de juliol de 1977, ens vam assabentar que el Centre organitzava el dinovè Ral·li d'Alta Muntanya, a la vall del riu Ara, i un dels cims que incloïa era el Vinhamala, que tant els meus companys Gabriel Domenjó i Joan Casajuana com jo mateix, teníem moltes ganes d'assolir, i va ser aquest el motiu que ens va fer entrar en contacte amb els ral·lis del Centre. Un contacte que en el meu cas —sortosament—, no s'ha perdut, ja que des de llavors fins ara, he participat ininterrompudament en tots els altres: vint-i-un ral·lis en total.

Aprendre la lliçó de l'esforç i l'amistat

L'article que esmento era una entrevista amb Enric Nosàs, director d'aquella prova, on explicava el seu desenvolupament, reglament, horaris, premis, etc., i també l'objectiu principal, al qual en aquell moment —ho he de confessar— no vaig parar gaire atenció. Deia l'entrevistat que els ral·lis eren: «... per a anar aprenent la lliçó de la pròpia superació, a través de l'esforç i l'amistat».

Temps després ho he constatat en moltes ocasions, i he pogut comprovar que aquestes proves mostren fidelment el nivell de la nostra preparació física i tècnica, i són un immillorable mitjà per a

fomentar l'amistat, no solament entre els membres del mateix equip, sinó amb participants d'altres equips, de la mateixa i d'altres entitats de Catalunya, i de fora de Catalunya. Per tant, malgrat ser una competició, el seu caràcter muntanyenc i el profund respecte a les normes esportives i de companyonia que per molts anys van prevaler, no vaig detectar mai, en aquell ambient extraordinari que vivíem tots els participants, cap tensió, ni rancúnia, ni intransigència. Érem allí, fonamentalment, per a passar unes bones jornades d'alta muntanya, per a superar-nos

i per a fer uns itineraris, decidits per l'organització, amb les cames, amb el cap i, a vegades, amb el cor. Era una competició entre nosaltres i la muntanya, cadascú en el seu nivell, amb les seves possibilitats, i a mida, també de les seves il·lusions.

Com és un ral·li?

La majoria d'aquests vint-i-un ral·lis han estat durs, llargs i desenvolupats en indrets extraordinaris del Pirineu, sovint molt poc coneguts, de dues o tres jornades de durada, amb un i fins dos campaments, la qual cosa significava fer la prova amb «tot l'equip», la utilització de refugis ha esdevingut un costum «aburgesat» dels darrers temps, on preval per sobre de tot el cronòmetre.

Els equips, formats primer per tres participants, que han acabat en dos darrerament, són obligats a recórrer un itinerari, diferent per a cada categoria, d'or, argent o coure, de lliure elecció, cada dia de la prova, amb diferents cims de pas obligat, i sempre dins d'uns horaris, més aviat justos, i en ocasions molt estrets.

El primer dia de ral·li el recorregut, amb un, dos, tres o més cims, acostuma a ser llarg i dur, en donar-se la sortida més tard, amb el sol ben amunt, i amb alguns parti-

**Josep Abril
dóna la sortida
al XXII ral·li,
el 5 de juliol
de 1980.**

El 23 de juny del 1985, al cim del Sotllo. Els controls Francesc X. Gregori i Albert Mans, amb l'equip núm. 6: Jordi Tàpia, Manel Domènech i Joan Ramon.

Participants que han dormit molt poques hores, si és que ho han aconseguit. Pels volts de les quatre o les cinc de la tarda tothom fa cap on s'instal·la el campament, es descansa, es canvien impressions amb els altres companys de les incidències i dificultats, mentre un acurat berenar sopar fa recuperar forces i ànims. Relaxats ja, una mica de xerxola fins a l'hora de la reunió, o bé la preparació de l'itinerari que ens espera demà, s'engoleix la resta de la tarda.

Una reunió amb el director de la prova ens informa de la classificació provisional i de les darreres condicions del recorregut del proper dia, generalment més curt, però igualment dur, amb una primera part nocturna perquè la sortida és matutina, cap a les cinc, quarts de sis. A les dues del migdia ja s'ha passat generalment pel control d'arribada final, qualificats en or, plata, coure, o desqualificats, però gairebé sempre contents, amb aquella satisfacció que dona haver lluitat noblement per l'objectiu de conquerir alguns cinc i d'haver gaudit de tots els goigs que ens proporciona l'alta muntanya, i que m'estalviaré perquè ja els coneixeu prou bé.

El ral·li es clou amb un àpat de germanor amb tots els participants, acompanyants, els controls i membres de l'organització, amb una gana esfereïdora que deixa bocabadats els cambrers. Mentre s'enllesteixen els plats, amb bon humor es passa re-

vista als millors moments de les jornades, després de les postres, es fa pública la classificació final provisional i el president de l'Entitat procedeix a fer el lliurament dels premis.

I com han estat aquests vint-i-un ral·lis?

M'agradaria fer una breu crònica de cada un d'ells, però em temo que m'allargaria massa, per la qual cosa, després d'enumerar-los em limitaré a donar algunes dades estadístiques:

1977: Vall del Riu Ara. 1978: Cabdella. 1979: Escobes. 1980: Vall d'Eriste. 1981: Marimanya-Mont Valier. 1982: Pica d'Estats. 1983: Pica d'Estats-Andorra (Centenari de l'ascensió de Mn. Jacint Verdaguer). 1984: Pessons-Vall Civera. 1985: Certascan-Salibarri-Sotllo. 1986: Conangles-Molières. 1987: Cotiella. 1988: Rialb-Sorteney. 1989: Bachimala. 1990: Gerber-Amitges-Cabanes. 1991: Punta Alta-Besiberris. 1992: Gorgs Blancs-Perdiguero. 1993: Ventolau-Mont Roig. 1994: Corones-Vallhiverna. 1995: Peguera-Mainera. 1996: Mauborme-Marimanya. 1997: Punta Passet-Contraix.

Per tant, s'han organitzat tretze cops pel Pirineu català, dos per l'andorrà i sis per l'aragonès. Tretze vegades la primera quinzena de juliol i vuit la segona de juny han estat les dates de celebració. En cinc ocasions ha calgut neutralit-

zar parcialment o totalment els recorreguts per mal temps, però, tot i així, amb els meus respectius companys, hem fet quaranta-cinc cims de menys de tres mil metres i divuit de més de tres mil, aconseguint quinze medalles d'argent, cinc de coure, tres premis a l'equip més veterà, tres al participant més veterà i una sola desqualificació, en el primer ral·li, per arribar fora de temps en el recorregut bàsic.

Els companys

Aquest és, al meu entendre, un aspecte molt important per a participar amb seguretat i eficàcia en aquest tipus de proves. Cal estar ben compenetrats, tenir un gran sentit d'equip i aprofitar els avantatges de cada integrant per a superar les condicions adverses que sovint es presenten, tant en l'aspecte físic, com tècnic i sobretot moral. Els components cal que posseeixin qualitats diverses i temperaments diferents, no és recomanable pensar només en la potència física, malgrat que darrerament sembla que acabi imposant-se, però, malgrat tot, encara penso que els ral·lis s'han de córrer amb les cames i amb el cap. He tingut la sort de participar en aquestes proves amb grans amics i companys, els noms dels quals ara no puc silenciar perquè ha estat gràcies a ells que avui puc escriure aquesta crònica ral·listica. He fet equip en una ocasió amb Gabriel Domenjó, Joan Casajuana, Montse Bertran, Jordi Tàpia, Jordi Alamany, Dolors Atanet i Raimon Rovira. En dues oportunitats amb Josep M. Montagut, en tres amb Marc Puigcerver, en quatre amb Gabriel Berzosa i en quinze amb Joan Ramon, gran amic i camarada de moltes aventures muntanyenques, amb qui he aconseguit una gran compenetració per a vèncer les mancances que, entre altres, el temps s'ha encarregat d'afegir-me.

Competició o competitivitat

Sovint quan he comentat amb d'altres companys la meua afeció per les proves de muntanya, m'he

trobat amb un majoritari parer d'oposició. Creuen que a la muntanya no s'ha d'anar a competir i que això priva de poder-ne gaudir. Tothom és lliure de donar un objectiu o un altre en el seu contacte amb l'alta muntanya i de fer el que vulgui mentre se l'estimi i respecti. Per a mi, la participació en aquest tipus de proves ha suposat gaudir de la muntanya d'una manera diferent a la usual, haver de mantenir-me en unes condicions físiques particularment acceptables, millorar la meua elemental tècnica, i fer noves i profitoses coneixences en l'aspecte humà. He competit sí, amb mi mateix, amb l'ajuda dels companys del meu equip, i en ocasions, amb la col·laboració d'altres equips, a fer itineraris, cims, i descobertes que en el cofoisme del «ja farem...» no hauria fet mai. Crec que en aquest cas la competició no té res a veure amb la competitivitat, esperit que posteriorment sí que s'ha introduït en aquest tipus de proves per la dictadura del temps que ha imposat un ordre d'arribada, i quan ser primer és molt diferent de ser segon, les coses canvien substancialment. A alguns, però, el número d'ordre final del ral·li no ens amolina, preferim arribar i ens hi conformem havent assolit allò que abans de sortir preteníem, i dins del temps i les normes que el reglament imposa, aquesta és la nostra modesta victòria i, evidentment, tota una altra filosofia.

Cap a on del quarantè enllà?

La celebració de la Copa Catalana de Ral·lis d'Alta Muntanya primer, i la Copa FEEC després, han obligat a canviar l'esperit d'aquestes proves i també el seu desenvolupament, amb l'ànim de captar l'interès de les noves promocions i d'incorporar noves participacions. Però, ineludiblement, han canviat en certa mesura els valors més essencials, i penso que la frase d'Enric Nosàs, actualment, ja no tindria tant sentit. Tot no es pot tenir, i caldria una anàlisi més profunda, un estudi més exhaustiu per a saber què és millor; i

això voldria un altre o altres articles. Mirem-nos-ho amb optimisme i confiança, i esperem que després del proper ral·li, que serà el quarantè, se n'organitzin molts més sense arraconar mai els valors que van presidir la seva creació, i també que d'una manera o altra hi puguem participar.

L'hora dels agraïments

L'àpat de cloenda acostuma a acabar amb unes paraules que, en les vint-i-una oportunitats en què he pogut escoltar-les, sempre han donat les gràcies als participants, sense els quals -han dit- els ral·lis no haurien arribat a la respecta-

ble quantitat de trenta-nou. Ara voldria acabar també donant les gràcies a tots els directores, controls i organitzadors per tot el sacrifici, esforç i constància, sense els quals no hauríem tingut mai la sort de poder viure unes estones tan agradables, intenses i estimulants com han estat per a mi, i ben segur per a tots els centenars que també hi han participat, encara que darre-rament no en la quantitat que mereix el seu esforç organitzatiu, tant en l'aspecte humà com econòmic. Si aquest escrit pot ajudar a fer que s'incrementi el nombre dels participants en el futur, m'ajudarà a sentir-me molt més satisfet. A tots: per molts anys!

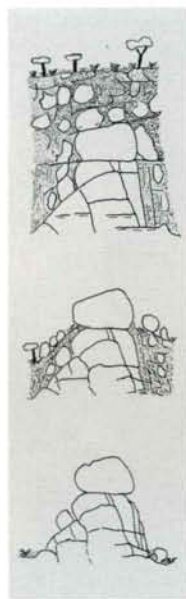
A dalt, control d'arribada final del XX Ral·li, en el campament de la vall de Riquer.

A baix, repartiment de premis del XXXIII Ral·li a l'hotel Fontdevila de Boi.

La Pedralta, un dels símbols de Sant Feliu de Guíxols, ha caigut

Enric Ventura

Aquest treball, que ha obtingut un accèssit del premi Pau Vila 1998, tracta de la caiguda del seu emplaçament mil·lenari d'una de les roques més emblemàtiques de Sant Feliu de Guíxols i de tot el Baix Empordà.

El resultat final del procés magmàtic, de solidificació i de fracturació, són grosses boles enterrades en la sorra descomposta (1). Si el pendent del terreny és suficientment acusat, les aigües de la pluja arrossegueu els materials superficials (2) i deixen la roca fresca al descobert (3).

La Pedralta és un bloc granític caòtic oscil·lant, que està situat en el puig de Montclar, petit sistema muntanyós que forma part del massís de l'Ardenya, dins la serralada de la Selva Marítima, a 295 metres d'altitud, just en la separació dels termes municipals de Sant Feliu de Guíxols i Santa Cristina d'Aro. La seva posició és, segons les coordenades UTM, 2° 59' 00" de longitud est i 41° 47' 34" de latitud nord, just a la línia divisòria de les conques del torrent de les Aigües, afluent de la riera de Tueda o dels Molinets, i del torrent del Vilar o Gotinal, afluent de la riera de Sauladell, totes dues tributàries del Ridaura.

Un camí forestal enquitranat de quatre quilòmetres de longitud, que surt del punt quilomètric 32,5 de la carretera de Girona a Sant Feliu de Guíxols, ens duu a aquest paratge anomenat Pedralta, on, a més de la pedra, hi ha una petita ermita i molt a prop un esplèndid mirador que domina tota la vall d'Aro, amb Platja d'Aro i Palamós al fons.

Aquesta pedra cavallera basculant, la més gran d'Espanya i una de les més grans d'Europa, té unes dimensions volumètriques màximes aproximades de 6,2 m de llarg, 5,5 m d'ample i 3,5 m d'alt, amb un pes també aproximat d'unes trenta-quatre metres cúbics. Li servia de base un típic aflorament rocós de deu metres d'altura, és a

dir, un apilament ordenat de blocs que no han tingut un desplaçament manifest, i per això és possible d'identificar la xarxa de fractures que els compartimenta.

És un lloc amb molta tradició popular perquè també s'hi fa, cap a finals del mes de maig i des de fa trenta-nou anys, l'aplec de Pedralta, amb el tradicional concurs de l'allioli, dinar campestre, sardanes, festival infantil i fi de festa amb una cantada d'havaneres i cremat.

La gènesi d'aquests fenòmens

Quin ha estat l'origen d'aquestes pedres típiques que tant criden l'atenció?

És el resultat de diferents processos que han actuat en diferents èpoques de la seva història geològica. En aquests processos es poden establir dues fases: una d'evolució endògena i una altra d'exògena.

La primera fase comprèn la formació, a l'interior de la terra, d'aquestes roques granítiques, com a conseqüència del refredament d'una massa de material fos (un magma); posteriorment, i un cop consolidada la roca, es produeix la compartimentació o fracturació en blocs i quan és a prop de la superfície és quan es produeix l'alteració química o bé mecànica.

La fase exògena s'inicia amb l'aflorament a la superfície dels blocs granítics. Atenint-nos a les

característiques físiques d'aquesta comarca, pròxima a la costa, amb muntanyes relativament baixes, junt amb una temperatura suau, més càlida que freda, i amb una forta humitat en l'aire, és evident que en aquesta segona fase predomina l'alteració química per sobre de la mecànica, que en aquestes circumstàncies és pràcticament inexistent.

A simple vista, s'observa que Pedralta és una roca ígnia de tipus plutònic, de color rosat vermellós, degut en part a una impregnació per òxids de ferro. S'hi poden observar amb una certa facilitat molts cristalls de quars, de feldspat i de biotita; com a minerals accessoris, a escala microscòpica, conté també moscovita, zircó, apatita, magnetita, turmalina i granats.

El resultat final de tot aquest llarg procés magmàtic, de solidificació i de fracturació, són grosses boles enterrades en la sorra descomposta de la formació granítica. Si el pendent del terreny és suficientment acusat, les aigües de la pluja arrossegueu els materials superficials i deixen la roca fresca al descobert. Així apareixen aquests grans i caòtics amuntegaments de pedres que s'anomenen «tor» (figures 1, 2 i 3).

També s'ha comprovat que aquestes boles, un cop aflorades i en contacte amb l'atmosfera, sofreixen poques alteracions i es mantenen intactes durant milers d'anys. De fet, encara ressalten més en el paisatge perquè aquests blocs de granit són els únics accidents topogràfics que destaquen sobre la superfície regular i uniforme de l'entorn.

El nom de Pedralta

Al llarg del temps, aquest conjunt no ha tingut sempre el mateix nom.

El primer document conegut que cita el conjunt és la definició que, el 7 de maig de 1057, fa Ramon, comte de Barcelona, a Ramon, fill de Senifred, sobre el castell d'Olius (avui Solius) aleshores anomenat la Roca. En aquest document s'especifica, en el llatí d'aquell temps, el nom *petra*

ESPORTS ENTENÇA

**DESCOMPTE
ESPECIAL PER ALS
SOCIS DEL CENTRE**

ARIBAU, 95

entre Mallorca i Provença

Tel. **454 78 66**

BARCELONA

**GRAN EXPOSICIÓ
TENDES, SACS,
MOTXILLES, BOTES,
ROBA DE MUNTANYA,
MATERIAL D'ESCALADA,
ALPINISME,
ESPELEOLOGIA**

**TIERRAS
POLARES**

TRAVERSSIES ÀRTIQUES AMB ESQUÍS

- Expedició al Pol Nord geogràfic: Travessia amb esquís dels últims 100 km pel vessant siberià. 12 al 24 d'abril.
- Expedicions Pol Nord magnètic: Travessia amb esquís dels últims 150 km a través de l'estret de Macleary. 30 d'abril al 17 de maig.
- Banquisa, tundra i taigà: Travessia amb esquís de 100 km per la banquisa i navegació de 100 km en canoa pel riu Yellowknife. Àrtic canadenc 14 al 30 de maig.
- Lapònia hivernal: Recorregut d'iniciació a l'Àrtic hivernal amb esquís i portant trineus. Març.
- Expedició a Groenlàndia amb trineu de gossos: Ruta de 300 km a l'estil esquimal tradicional. Maig.

Som l'única agència d'Espanya especialitzada en viatges i expedicions polars.

Informa't dels nostres viatges d'estiu:
Expedició en Caiac i tresc a Groenlàndia.

Visita al nostre centre d'informació polar:
La major biblioteca de temes polars d'Espanya.
Més de mil llibres, 500 mapes, 100 publicacions periòdiques,
i més de 80 pel·lícules i vídeos. Accés lliure.

**TIERRAS
POLARES**

**TIERRAS POLARES
Club Marco Polo**

ORG. TÉCNICA:

Viajes Azul Marino CIE 1043
Plaza Mayor, 1, 1º
28012 MADRID
Tel. 91 365 17 82 / 629 432 228
Fax: 91 365 17 82 / 91 364 13 93
E-Mail: tierraspolares@ctv.es
[Http://www.tierraspolares.es](http://www.tierraspolares.es)

PEDRA NEU

OFERTA D'ESQUÍ 1998-99

[Http://personal2.redestb.es/pedraneu](http://personal2.redestb.es/pedraneu)

C/ Brasil, 50 (Ronda del Mig / Av. Madrid)
Tel. 93 330 27 74 - 08028 - Barcelona

Urgel, 95 bis - Tel. 93 453 50 01
08011 - Barcelona

CONJUNT ESQUÍ	CONJUNT ESQUÍ DE FONS
ESQUÍS FIXACIÓ I MUNTATGE 25.995,-	ESQUÍS DE FONS FIXACIÓ - SABATILLES I MUNTATGE 22.995,-
CONJUNT ESQUÍ CARVING	CONJUNT ESQUÍ DE MUNTANYA
ESQUÍS FIXACIÓ I MUNTATGE 36.995,-	ESQUÍS FIXACIÓ SEGURETAT I MUNTATGE 48.995,-

Sortides d'esquí de muntanya. 2n diumenge de cada mes

LLOGUEM: ESQUÍS PISTA / MUNTANYA / FONS / ARVA / PELLIS DE FOCA
TENIM CURA DEL MANTENIMENT D'ESQUÍS I FIXACIONS

MIRALLS DEL CEL

Exposició d'imatges de l'Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya

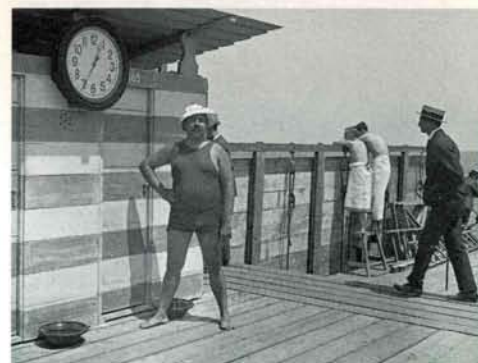
Itinerari de l'exposició al Principat durant l'any 1999

Versió A

Gironella, 13 de gener - 31 de gener
Castelldefels, 4 de febrer - 21 de febrer
Olesa de Montserrat, 27 de febrer - 28 de març
Sant Boi de Llobregat, 8 d'abril - 2 de maig
Alella, 6 de maig - 6 de juny
Sant Adrià de Besòs, 10 de juny - 4 de juliol
El Pont de Suert, 8 de juliol - 8 d'agost
Montcada, 9 de setembre - 26 de setembre
Sant Joan Despí, 4 d'octubre - 31 d'octubre
Premià, 4 de novembre - 28 de novembre
Argentona, 2 de desembre - 26 de desembre

Versió B

Les Borges del Camp, 17 de gener - 14 de febrer
Vilaseca, 18 de febrer - 21 de març
Sant Feliu de Pallarols, 25 de març - 18 d'abril
Tossa, 26 d'abril - 23 de maig
Móra la Nova, 27 de maig - 27 de juny
Sant Joan de les Abadesses, 1 de juliol - 1 d'agost
Arbúcies, 5 d'agost - 12 de setembre
Reus, 18 de setembre - 18 d'octubre
Camprodon, 18 de setembre - 18 d'octubre
Roses, 21 d'octubre - 21 de novembre
Barcelona, 25 de novembre - 31 de desembre

«Banyes» de Carles Fargas
núm. 1375 (1916/1920).
Arxiu Fotogràfic del
Centre Excursionista de Catalunya

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Arxiu Fotogràfic
Carrer del Paradís, 12. 08002 Barcelona
Tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08
adreça electrònica: cec.centre@mx3.redestb.es

Horari d'atenció al públic:
de dilluns a divendres de 10 a 14 h i dimarts
i dijous de 18,30 a 21 h

sub altra, expressió que, traduïda, vol dir «pedra sobre l'altra». També hi ha documents posteriors: de l'any 1677, en què figura pedra sobre alta; del 1703, en què diu pedra sobre altra, i fins i tot algun document sense data en què es parla de *pedra sobraltre*.

En conjunt, dels nombrosos noms que ha rebut al llarg dels temps, la manera majoritària d'anomenar-la en els diversos documents antics és pedra sobre altra. La qüestió és que, a partir d'un cert moment, potser per influència popular, s'ha anomenat ja Pedralta, que és ara el nom que li ha quedat tant a un nivell formal com col·loquial.

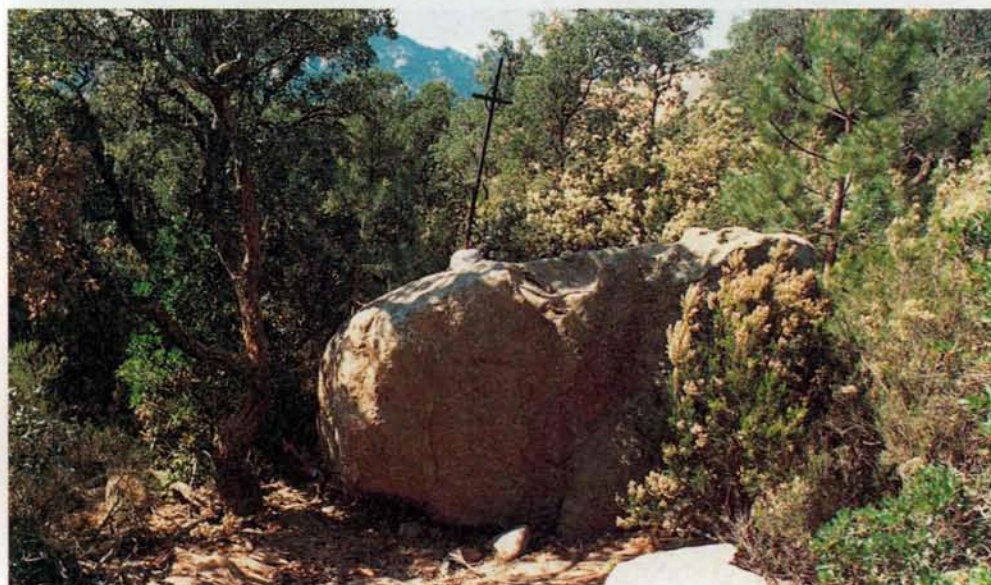
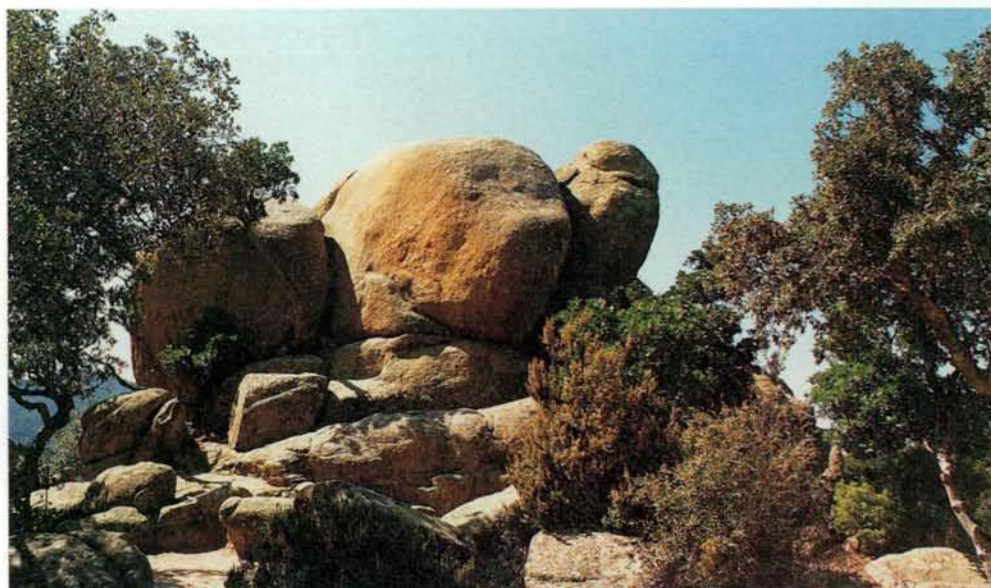
La caiguda i les reaccions populars i oficials

La matinada del 10 de desembre de 1996 va caure la gran pedra basculant del seu emplaçament, lliscant al llarg d'uns trenta metres, i va quedar aturada per unes sureres, ja dins el terme de Santa Cristina d'Aro.

El fet va causar una veritable consternació entre els habitants de la vall d'Aro. Ningú no es creia la notícia: un símbol de tota la vida, una pedra d'un centenar de tones de pes, assentada sobre un rocam de tal manera que tenia un moviment basculant i que es podia moure amb la simple pressió de la mà d'una persona, que era ben coneguda popularment i fins i tot internacionalment... havia caigut.

Les opinions de tota la gent de la vall, sobre les causes d'aquest succés varen ésser molt diverses i es digué de tot: designis sobrenaturals, algun temporal anterior o fins i tot que algun brètol havia provocat la seva caiguda ajudat d'alguna mena de perpalina o del cric d'un cotxe. La realitat és que no se sabrà mai, perquè ningú no ha manifestat ésser-hi en el moment de la caiguda.

Les dades meteorològiques de les estacions de l'entorn de Pedralta (Soliu i el Club Nàutic de Sant Feliu de Guíxols) no aporten indicis gaire significatius sobre les inclemències del temps durant

aquells dies. Les precipitacions van ser fortes entre els dies 7 i 9 de desembre, especialment aquest darrer dia, durant el qual es van arribar a recollir fins a 79,3 l/m² a l'estació de Soliu. Els dies següents, les precipitacions van ser molt poc importants. El vent dominant era de component nord i els cops més forts enregistrats van arribar a 19 m/s. Per tant, les dades meteorològiques poden ser considerades perfectament normals. Sens dubte, Pedralta havia resistit condicions de vent i pluja molt pitjors que aquestes al llarg de la seva existència. Cal dir també que aquells dies, els sismògrafs instal·lats a Olot i al Montseny no van detectar cap moviment superior a 2,5 graus de l'escala Richter.

Potser la hipòtesi més assenyada fou la del Dr. Josep Amat, pro-

fessor de la UPC de Barcelona i molt lligat a Sant Feliu de Guíxols. Segons ell, si la gent no hagués estat anys i més anys col·locant ampelles de vidre sota la roca amb la finalitat que el moviment d'aquesta les fes trossos, és quasi segur que no s'hauria tombat. Els milers d'ampelles fetes miques s'havien anat convertint en un polsim que provocà l'acumulació de vidres sota el bloc i va protegir la part de llevant de la meteorització, mentre que la part de ponent es va deteriorar més de pressa. Això va provocar una asimetria que va facilitar el desplaçament de la zona de contacte fins a deixar el centre de gravetat tant als límits de l'estabilitat que una darrera oscil·lació va acabar fent-la caure.

Tal com va quedar la Pedralta després de la caiguda la nit del 9 de desembre de 1996.

A dalt, la base sense la pedra balladora i, a baix, la pedra balladora enmig del bosc on va lliscar.

Situació original de la Pedralta, a l'octubre de 1972.

Oficialment, l'Ajuntament de Sant Feliu se'n va fer ressò: en el ple municipal del dia 19 de desembre de 1996, el senyor alcalde va esmentar la caiguda de la pedra basculant de Pedralta i, per unanimitat de tots els assistents, s'aprovà que els serveis tècnics municipals emetessin un informe sobre la possibilitat de la seva restitució. Aquest informe seria comunicat a l'Ajuntament de Santa Cristina d'Aro, ja que Pedralta és una de les fites de separació dels dos termes. Així, doncs, tots els partits polítics representats en el consistori PSC, CIU, PP, ERC, IC i EV, potser per una vegada, van estar totalment d'acord. Reflectien així el sentiment d'una bona part dels guixolencs, compartit a la vegada per la Comissió de Pedralta, la Junta del Museu d'Història de la ciutat i del guixolenc Lluís Pallí i Buxó, catedràtic i doctor en Geologia.

S'ha de fer esment també que hi ha una llarga història d'intents renovats per protegir Pedralta, però actualment no hi ha cap figura legal o qualificació determinada que en prevegi la protecció, malgrat estar qualificada per l'Ajuntament com a lloc d'interès paisatgístic. Semblava que el Pla d'espais d'interès natural (PEIN, 1992), que inclou 537,5 ha del massís de Cadiretes, ho tindria en compte. Però, malauradament, no ha estat així.

Projecte per a restablir la Pedralta

En un principi, l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols encarregà el projecte de restaurar Pedralta a una empresa especialitzada de Madrid. La seva proposta era molt costosa i provocà molta controvèrsia i serioses diferències entre els dos Ajuntaments implicats, fonamentalment perquè no tenia en compte cap respecte per la natura i l'entorn paisatgístic del lloc. Finalment, després de moltes discussions i paperassa, s'aprovà un altre projecte aportat pel professor d'Enginyeria de la UPC Dr. Josep Amat. Aquest, amb un pressupost total de cinc milions de pessetes, preveia també el condicionament de l'entorn natural.

Com a curiositat, remarcuem que la totalitat del cost del projecte ha estat aportat íntegrament per subscripció popular.

El punt més complex i delicat d'aquest projecte és l'estudi geomètric per a trobar el radi de curvatura de les zones de contacte de la Pedralta amb el «tor» que li serveix de base. Sortosament, la pedra, tot i que va caure des de deu metres d'alçària i es va aturar trenta metres més avall, no va patir cap desperfecte. Això fou degut al fet que la pedra té una forma semblant a una mena de carbassó, que va fer que avancés lliscant pel pendent.

El dia 6 de juny d'enguany es dugué a terme la primera fase del projecte, pujant la Pedralta fins a una petita terrassa artificial que es va construir a la base del «tor», i tenint cura de deixar a la vista les zones de contacte per a poder fer les reparacions geomètriques corresponents.

La segona fase, la més delicada, consisteix a col·locar la pedra en el seu lloc d'origen, i això s'aconseguirà emprant el mateix sistema que utilitza la mateixa naturalesa en la seva evolució, però en sentit invers. És a dir, s'omplirà de terra tot el «tor», creant una mena de superfície artificial que quedarà al nivell de terra; llavors es col·locarà la pedra en el seu lloc, per mitjà de dues grues hidràuliques de 50 tones cadascuna, i des-

prés es tornarà a retirar tota la terra deixant altre cop la base del rocam al descobert. Està previst que aquesta segona fase es realitzi cap a finals d'enguany.

El projecte del Dr. Amat implica deixar la Pedralta tal com estava abans de caure, amb una inestabilitat segura i sense servir-se de cap mena de material artificial com ciment, ferregot, topall, etc. Així, un cop col·locada al seu lloc d'origen, la natura seguirà el seu curs de desgast mecànic. Segons la teoria del Dr. Amat, evidentment, la Pedralta caurà algun dia del seu emplaçament, potser d'aquí a centúries o milers d'anys; però abans d'arribar aquest moment la pedra deixarà de bascular, a conseqüència del desgast mecànic dels cristalls de granit dels seus punts de contacte.

Un cop realitzats aquests complexos treballs es repararà tot l'entorn replantant la vegetació autòctona que hi havia, les sureres, els arboços, els brucs, etc., que van ser destrossats per la caiguda o que s'han hagut d'arrencar per a facilitar les tasques de restauració.

Si tot es compleix tal com està previst i projectat, Pedralta quedarà com estava abans i aquest fet restarà en la memòria de tots els guixolencs com una anècdota per a explicar a les futures generacions.

Agraïments

Al Dr. Josep Amat, Departament d'Enginyeria de Sistemes, Automàtica i Informàtica Industrial de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Bibliografia

- Lluís PALLÍ I BUXÓ, Àncora, 995-997, juliol 1967.
- Lluís PALLÍ I BUXÓ, Revista de Girona, 61, 1972.
- Lluís ESTEVA, Quaderns d'Informació Municipal, 8, gener 1980.
- Revistes Àncora núms. 2501-2-3, gener 1997.
- Àngel JIMÉNEZ, Una lectura històrica, Sant Feliu de Guíxols, 1997.
- Lluís PALLÍ I BUXÓ, Carles ROQUÉ I PAU, Estudis del Baix Empordà, 16, 1997.

Excursions amb esquís pel circ de Comalesbienes

Francesc X. Gregori

La comarcada de Comalesbienes, a l'Alta Ribagorça oriental, ofereix a l'excursionista esquiador ocultes possibilitats no exemptes d'emoció i aventura per a gaudir.

L'escarpat vessant sud de la Punta Alta, de camí al coll de Comalesbienes.

No és necessari anar lluny de casa per a trobar natura i paisatges de somni. La comarcada de Comalesbienes, a l'Alta Ribagorça oriental, ofereix a l'excursionista esquiador ocultes possibilitats no exemptes d'emoció i aventura per a gaudir.

El perquè de les coses

Feia que no havia recorregut aquesta contrada amb esquís des del XVI Ral·li d'Alta Muntanya, pel març de l'any 1974. Des de llavors quasi tenia l'indret oblidat del tot, i pot ser que aquest descuit voluntari l'afavorís un obscur record que em quedà de les exigències que suposa aquest tipus de competicions, i encara més si es vol quedar ben classificat, com era el nostre cas.

Passà el temps i un d'aquests darrers hiverns, potser una mica mancat d'idees, tot repassant indrets poc tafanejats, vaig acabar per encaterinar-me amb l'avençabilitat de tornar a petjar amb esquís el circ glacial de Comalesbienes, que molts titllen de poc visitat, poc divulgat i, fins i tot en algun article de revista francesa, parlant dels Pirineus, el qualifiquen de salvatge i malconegut.

Com aproximar-s'hi

Carretera enllà fins a les instal·lacions del balneari de Caldes de Boí, que queda a mà esquerra. Un cop passades, la carretereta s'enfila vall amunt fins a sota el mur de la presa que reté les aigües de

l'estany de Cavallers. La carretereta encara continua, estreta però asfaltada, i fineix definitivament en una esplanada aparcament prop del nivell superior del mur, reservada per a vehicles autoritzats.

Deixarem el vehicle en el darrer aparcament (1.750 m), en el supòsit que l'estat hivernal de l'accés ho permeti; cal tenir-ho present per a calcular l'horari total de l'aproximació.

Què s'hi pot anar a fer?

Si només es pretén fer-hi una presa de contacte per a tenir una visió de tot el que pot donar de si com a terreny de joc amb esquís, el més recomanable és recórrer-la tota fins a la seva capçalera, on

l'únic pas assolible amb els esquís posats, es troba enlairat a 2.823 m i rep el nom de la comarcada que l'acull.

El coll de Comalesbienes

El barranc de Comalesbienes, que tributa a la Noguera de Tort, al sud de l'estany de Cavallers, comença als estanys del seu nom, situats al peu del circ de cims que els envolten. Sense assolir-ne cap, aquest trajecte constitueix una jornada de gran categoria. La perllongació d'aquesta pujada amb el descens travessada al refugi Joan Ventosa i Calvell per la comarcada de Colieto, esdevindrà una de les clàssiques més espectaculars per

El circ de Comalesbienes

Les retallades arestes que s'estenen entre la Pala Alta de Sarradé i la Pala Gespadera.

la grandiositat del seu component paisatgístic.

L'altitud d'aquest pas, superior a molts cims d'anomenada, ens ha de fer pensar en una excursió d'envergadura. Preveure bona neu i temps estable és força més que necessari per a fer reeixir la proposta.

Amb tot això cal comptar amb un desnivell de 1.075 m que anireu superant amb poc menys de cinc hores. De març a mig maig, pot ésser l'època més convenient per a anar-hi.

Abandoneu el **pàrquing de Cavallers** (1.750 m) resseguint una pista pedregosa que s'enfila pel vessant fent quatre girs sobtats. La pista continua al nord; aneu a la dreta (S) fins a una antiga pedrera que ha deixat un bon trauc a la muntanya (1.820 m). Enfileu pel

vessant (SE) anant de pujada per un ben marcat camí a l'inici, que de seguida s'interna dins l'arbrada un xic espessa. En amunt, el camí creua un torrent on el terreny boscós perd inclinació.

Al cap d'una estona d'anar entre la pineda i de giravoltar en més d'una ocasió pel laberint de les branques, sortiu a terreny descobert. Ara contempleu la feixuga costa en forma de embut invertit que encapçala la clotada, i a través de la qual ascendireu amb una ardua ziga-zaga entre petits grups de pins esparracats per les allaus que hivern rere hivern recorren l'indret. Es guanya ràpid el fort desnivell fins a sota una rectilínia canal, que se supera dretament.

A uns 2.250 metres d'altitud, abandoneu la canal per l'esquerra i sortiu en una zona vasta sembra-

da de blocs, a despit de la neu que malda per cobrir-los. La pujada s'endolceix. Avanceu (NE) per un terreny ample en forma de relleus espaiats anant a trobar-vos amb el barranc de Comalesbienes, que vehicula les aigües de la conca lacustre superior. Remuntareu el seu curs.

Estany Gran de Comalesbienes (2.581 m); travesseu-lo fins a l'entrada d'aigües al nord, on una curta valleta us duu a l'estany immediat: l'**estany superior de Comalesbienes**, a 2.605 metres, entaforat entre els vessants espadats de la Punta Alta i la Pala Alta de Sarradé que el flanquegen. Avanceu per la plana superfície a trobar-vos amb la valleta que recorren les aigües en baixar des de l'estany Gelat, que es troba a 2.739 metres. Remunteu aquesta valleta només fins als 2.720 m, aproximadament. La direcció, que fins ara ha estat est, canvia sobtadament en girar la traça a l'esquerra i quedar encarats al nord. Pujada sempre moderada, i penetreu en la pala final.

Ens acostem a la carena principal, més propera del que sembla. Supereu un passatge una mica escarpat, però no difícil amb neu suficient i en condicions. Si no és així, és millor fer els metres darrers en curta travessia amb els esquís a la mà.

Ja sou al **coll de Comalesbienes** (2.823 m); poc més que un trauc esbiaixat obert en l'esberlada línia de crestes: Crestells de Colieto. Comunica el territori que heu recorregut fins ara, amb la comarca de Colieto al nord, per uns declivis llisos, encara que pendents. La vista abraça una porció del territori del parc de les menys maltractades per la mà de l'home. Si ja coneixeu l'indret o si més no esteu fent la travessa des de Colieto, l'ascensió més recomanable que proposo, és el pic de la Pala Gespadera.

Pic de la Pala Gespadera

Aquest cim és quasi una primícia a l'hivern amb esquís, que em plau d'oferir-vos. S'ha de dir, en honor a la veritat, que ha estat

possible rescatar de l'oblit aquesta ascensió gràcies a la publicació del mapa del parc nacional, que és la base d'aquest treball. Itinerari força exigent per a ésser recorregut amb neu assentada. Presenta un considerable interès paisatgístic i una orientació aprofitable fins avançada la temporada.

Caldrà superar 1.125 m des de Cavallers, que caldrà recórrer amb un temps no inferior a les cinc hores. L'època recomanada, la mateixa.

Preneu la descripció de l'excursió precedent que en forta ascensió culmina la canal d'accés als relleus de damunt. Cota aleatòria: 2.250 m. Temps parcial aproximat: 2 h 30 min. Continua la pujada a l'est en línies generals. Avanceu per un terreny ample en forma de relleus esglaonats, on el pendís esdevé moderadament uniforme i la progressió es fa agradable. Cal decantar-se una mica a la dreta sense a penes variar la direcció fins a atènyer la vora d'un circ glacial que s'estén entre el pic de Comaltes i un estrep avançat del cim que esteu assolint. Extraordinària perspectiva d'aquests caients enasprats que culminen en retallades arestes: Aneu pujant.

Estanyet a 2.606 m; davant, enclotat, s'aprecia la planície de l'estany Gran de Comalesbienes (2.581 metres), on no cal pas baixar. Seguiu la marxa cap a la dreta (E), avançant de flanc per un terreny sense gaire inclinació, vorejant enlairats l'esmentat estany Gran. Lentament aneu entrant en els amagats vessants que s'estenen per la base del nostre objectiu. Vessants bastants inclinats, per bé que no gaire forts, que enfilen a la dreta (SW) per un llarg pendent. S'arriba a la carena principal. Collet (2.796 m), de relleu planer, força escarpat a l'altra banda —vessant de Sarradé—. No cal acostar-s'hi. Continueu ascendint ran de l'aresta rocallosa fins quan decidiu prescindir dels esquís. Enfileu grimpant una aglomeració rociosa (II°) per acabar culminant el cim en superar una darrera pala de neu.

Pic de la Pala Gespadera (2.875 metres). Extens mirador. Destaquen propers els cims de

A dalt, les darreres llums del dia damunt les agulles de Travessani i el Montardo, des del coll de Comalesbienes. A baix, la Pala Alta de Sarradé baixant del pic de la Pala Gespadera.

Arribant a l'escotadura del coll de Comalesbienes, que s'obre en els Crestells de Colieto.

Des del coll de Comalesbienes, el pic de Pala Gspadera, on es poden apreciar les traces del descens, que coincideixen amb les de pujada.

superfície gèlida, esbiaixant la traça a la dreta (E) per entrar a la valleta natural que li tributa l'aigua. Una ascensió cada cop més suau duu a un reclus circ on es localitza un estany del qual és difícil de copsar els límits.

Estany Gelat (2.739 m), envoltat d'espades cotes que senyoren els tres mil metres. Gireu a la dreta (S) anant per un comell amb una inclinació inicial mantin-

guda que més amunt, en atènyer la carena, se suavitza.

Arribeu al coll de Crestes Barredes (2.886 m). Aquest enlairat pas, pràcticament en desús, comunica amb la comarcada de Sarradé, que tributa al riu de Sant Nicolau prop de l'estany de Llebre. Contineu amunt per l'ampla pala que mena al cim, excepcionalment sense esquís.

Heu assolit l'avantcim de la Pala Alta de Sarradé (2.973 m). Per a

anar a la punta culminant que ostenta els 2.982 m, cal recórrer la carena, bastant àeria. En temps: afegir-hi uns vint minuts. Atenció a les cornises que previsiblement decoren aquest darrer tram de l'ascensió.

Per enllestir, una recomanació: quan abandoneu el circ de Comalesbienes i aneu de baixada a Cavallers, és del tot necessari seguir les mateixes traces de la pujada en sentit invers. I si esteu de travessa, cal interpretar correctament damunt el mapa l'itinerari que es descriu; no aneu adelerats baixant, car és força probable quedar penjats a mig descens. Que ho passeu bé.

De la cartografia

Podeu consultar amb confiança els dos mapes que actualment es troben a les llibreries especialitzades, que cobreixen l'àmbit del parc nacional d'Aigüestortes i de Sant Maurici; l'un editat per l'Institut Cartogràfic de Catalunya a 1:25.000, i l'altre, de producció recent, editat per Geografics, S.L. dins la col·lecció «Mapas Piolet», també a escala 1:25.000.

Si no teniu res més a mà, podeu anar fent amb el clàssic *Montardo (vall de Boí)*, de l'Editorial Alpina, a la mateixa escala.

Excursió al racó de la Dòvia (serra de Llaberia)

**Antoni de Pàdua Cabré i Puig
Josep Jordana i Puigpinós**

Una bonica excursió per un país de cingleres per paratges solitaris i amb panorames espectaculars.

Pratdip

Poble del Baix Camp, a 245 m d'altitud, amb un entorn paisatgístic que recorda les serres encinglerades calcàries del Prepirineu. Actualment gaudeix d'una magnífica carretera.

La seva església, molt transformada, presenta la volta gòtica, però conserva l'absis romànic. A l'exterior trobem una pedra incrustada, sepulcral, que dona memòria de Jacobus de Carcassona i és datada del 1238.

Del seu antic castell, solament en queden restes. Trobem unes parets a dalt del turó i també dues torres. Una d'elles, la d'en Capet, havia fet de presó. Són les restes de l'antic recinte emmurallat.

A la guia de Josep Iglésias del 1931 hi diu que Pratdip tenia 879 habitants. El nom de Pratdip vol parlar-nos dels dips en un prat, en l'escut de la població. Els dips són animals imaginaris amb un sol ull, aparença de gos i d'hàbits hematòfags, com els vampirs.

L'excursió

Aquesta excursió és molt recomanable. Fa un circuit aeri per la capçalera de la vall del riu de la Dòvia, lloc de cingleres calcàries majestuoses, molt esvelt.

0.00 h. Pratdip. Ens situem a la sortida del poble, en l'antic camí de Santa Marina, davant d'una creu de terme. Pal indicador: cap al grau de les Moles – la Dòvia – Llaberia. I en direcció W, camí del coll Prevell i Santa Marina.

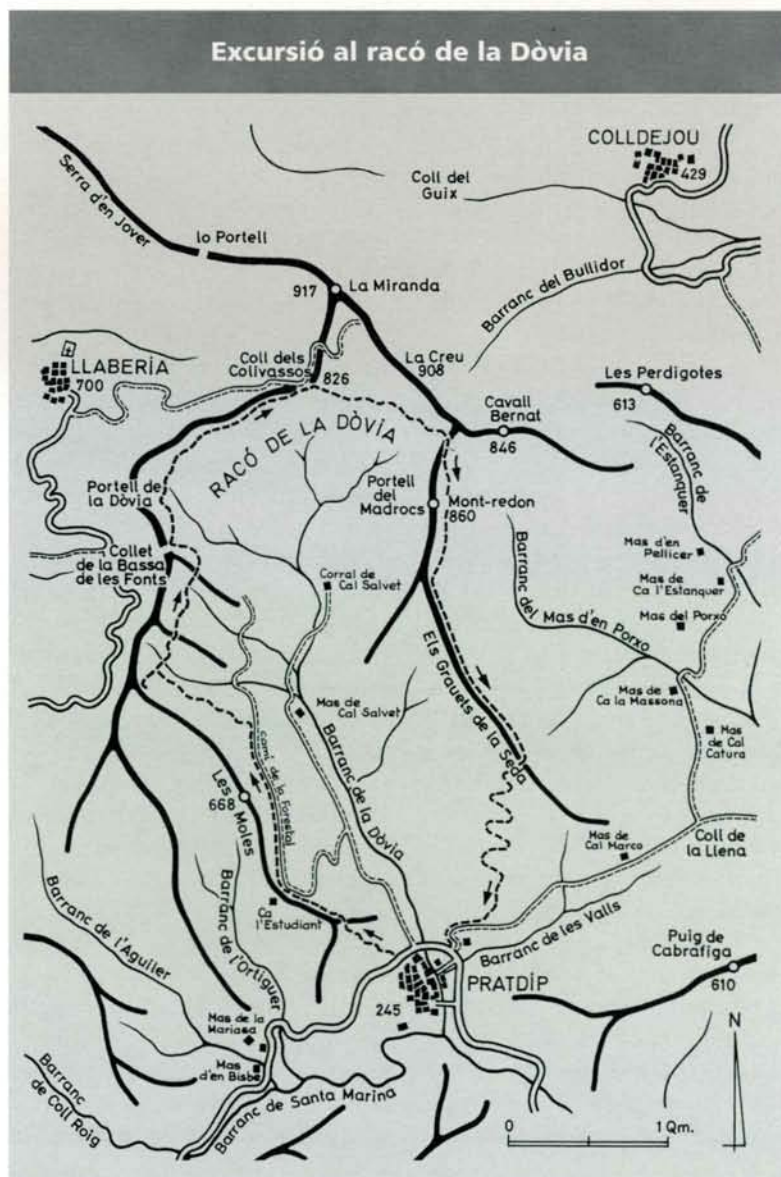
0.03 h. Creuem la carretera asfaltada que duu al coll Roig, per Santa Marina.

0.05 h. Entrem en uns bancals d'avellaners. El sender és malmès

per l'erosió. És el «camí de les Solanes», pintat com a PR, amb marques blanques i grogues. Forta pujada de cara a la muntanya.

Aviat entrem en el terreny cremat. El sender puja, cercant el millor pas possible entre els marges. Roman brut, amb argelagues. Poc fressat. Fineixen les marques del PR.

0.20 h. Fi de la forta pujada. Som en un planell. Cruïlla de camins: cap a la dreta, pista que ens duria cap al fons del racó de la Dòvia, pel fons del barranc. Avancem cap a l'esquerra, en suau descens, en direcció W, passant prop d'un claper de pedra seca molt ben conservat (foto!). Mirem enrere: bonica visió de Pratdip i del puig de Cabrafiga, del coll de la Llena, de la serra de la Güena i de la mar Mediterrània.

El portell de la Dòvia; al fons el Montalt, des del Montredon.

0.30 h. Bosquet de pins. Fineix la davallada. Se'ns acosta un sender que puja des de la carretera. Girem cap al N: forta pujada; tartera. Cap a un evident collet.

0.40 h. Collet: Som entre dues roques; lloc bellíssim, aeri. Ara ve un pas de cable, arranjat per l'amic Ramon Quadrada, de Reus. Flanqueig fàcil, però aeri.

0.45 h. Seguim pujant fort, per una canal. L'itinerari no té pèrdua.

0.50 h. Planell; fi de la pujada. Pal indicador. Cruïlla: cap a l'esquerra hi ha el sender ascendent, que duu a Llaberia pel grau de les Moles; cingle blanc.

Nosaltres prenem un sender poc fressat, planer, que s'inicia en una monjoia, gairebé imperceptible, i s'endinsa, molt alt, dins la vall de la Dòvia, que ens quedarà profunda, a la nostra dreta.

En aquest punt s'imposa un descans: per a fer fotos del racó de la Dòvia, per a fer un mos i per a descansar de la llarga i forta pujada.

0.55 h. Entrem a la vall de la Dòvia, inicialment perdent uns quants metres, després avancem planers: és l'anomenat «camí de la Forestal», ja que es tracta d'un camí artificial, no de tradició ramadera o agrícola. L'entorn és bellíssim, amb ufanosa vegetació. Tenim una visió panoràmica inigualable del racó de la Dòvia.

1.10 h. Hem anat avançant, pla-

ners, per sota del cingle superior, blanc, calcari. Ara arribem al peu d'una tartera, que roman amb senyals de monjoies. Abandonem el camí de la Forestal i ens enfilem per la tartera, sense camí, ascendent, de cara al cingle.

1.15 h. Entrem en la canal que correspon al grau del Carreter: lloc ombrívol, ple d'aurons i altra vegetació d'obaga: l'ascens és fàcil.

1.20 h. Capdamunt de la canal: girem cap a l'esquerra, pujant per un suau pendent d'herbei, i contemplem unes balms aprofitades per a l'ús ramader, aprofitant el cingle, obliquament disposades, en pendent. Vista panoràmica magnífica.

1.30 h. Tornem enrere, al capdamunt del grau del Carreter, el creuem, i anem a cercar el tàlveg d'una rasa que tenim davant, per on anirem avançant, sense camí, amb un xic de dificultat, en direcció N.

1.45 h. Sempre remuntant el camí de les aigües, tenint a la nostra dreta el gran fondal del racó de la Dòvia, arribem a una cruïlla important: és el camí que puja des del fons del riu de la Dòvia, passant pel seu grau i que acaba de recollir el camí de la Forestal, que seguíem abans. Ara fineix la forta pujada, i el camí resultant avança cap al N, ben fressat.

1.50 h. Collet de la Bassa de les Fonts. Pal indicador de fusta:

cap a l'esquerra, aniríem cap a Prasdip, passant per les Moles, i després, pel grau de les Moles de Ca l'Estudiant de Prasdip, camí donat a conèixer per Ramon Quadrada.

1.55 h. Portell de la Dòvia. Pal indicador de ferro. Cap a l'esquerra, es llegeix: grau de les Moles, font de l'Aladern, Llaberia. Cap a la dreta: coll de Colivassos, la Miranda.

Prenem el camí de la dreta, que aviat es transforma en les restes d'unes pistes forestals, molt degradades, obertes per treure la fusta, després de l'incendi: tornem a ser en un terreny cremat. Terreny argilós grisenc.

Creuem una rasa seca, i el camí canvia de direcció, girant cap al NE, sempre ascendent.

2.10 h. Font de les Amares: només són uns bassols, a vegades secs; útils per a abeurar els ramats. Aviat entrem, planers, en una bona pista que puja des de Llaberia. Des d'aquí el camí és pintat amb ratlles de color blau i vermell, recents.

2.15 h. Coll de Colivassos, 826 m. Pal indicador. Deixem la pista, que baixa cap a Llaberia, i que té un ramal que puja fins a la Miranda de Llaberia, vèrtex geodèsic de primer ordre, amb 917 m d'altitud. Gaudeix d'una gran vista panoràmica del Priorat, la Ribera, el Camp de Tarragona. La visió se'ns allarga fins al Montsià i el Caro.

2.20 h. Flanquegem, passant pel que queda de l'antic bosc de pins.

2.25 h. Font de Vaca: és un toll, moltes vegades sec. Creuem una rasa i girem cap al SE.

Entrem en un terreny de pedregam. Passem al peu de la creu de Llaberia: cim coronat per una creu, de 908 m. Podem pujar al cim: vista esplendorosa de Colldejou i la Mola, i del Camp de Tarragona. El collet situat a la seva esquerra, N, no, sinó el segon més cap al N, assenyalat amb un pi solitari, dona entrada a una tartera amb forta inclinació, al final de la qual es pot girar cap a l'esquerra; s'endevina un sender planer: és l'antic camí de Prasdip a Fasset, i seguint-lo s'arriba al coll del Guix.

En descendir cap al collet situat al SE, a recer del rocam, hi ha un

monòlit en memòria d'un aviador alemany, estavellat aquí el dia 10 d'agost de 1939.

2.40 h. Anem a cercar un collet, al S del cim de la creu de Llaberia: és el portell de la Roca Mitjanera, dalt de la carena divisòria. Pal indicador. S'inicia la carena que duu al Cavall Bernat, i el camí que baixa a Coldejou, passant per la font del Carrabiner i pel barranc del Bullidor. Flanquegem un morral de 846 m, a l'inici d'aquesta carena.

2.45 h. Pla de les Saleres. Pal indicador. Ara avancem cap al SE, cercant un collet a la carena: podrem passar pel llevat o pel ponent del turonet, que és el cim del Mont-redon, de 860 metres: val la pena l'ascensió, fàcil. Té una gran vista panoràmica.

Si passem pel llevat, hi podrem ascendir, en 10 min. Més avall, a llevat, hi ha la minsa font de l'Àliga, al planet de Mont-redon. Pal indicador.

Si escollim passar per ponent, trobarem la font del Graí, arranjada amb un abeurador.

2.50 h. Font del Gaí: la deu roman tapada amb un feix de branques, protegint-la dels ramats.

Si escollim passar per la carena del portell de la Roca Mitjanera, tot descendint prop de la carena, costat de migdia, admirarem i podrem ascendir, tot desviant-nos una mica, al Cavall Bernat, roca molt esvelta, de 846 m. A dalt hi ha una placa «in memoriam» d'una muntanyenca del Centre de Lectura de Reus.

3.00 h. Amb una suau davallada, sempre admirant, des d'un nou angle, el racó de la Dòvia, ja prenem la direcció definitiva: S. Som al planet del Mont-redon; antic prat.

Aviat entrem en un terreny rocallós, de feixuc caminar: roca nua de lapiaz, amb poques marques per a l'orientació de l'excursionista. Cal avançar cap a la vora dreta d'un promontori rocallós: un morral, encimbellat amb un pal, cim on també ens podrem enfilem, que tenim

davant nostre i que sembla barrarnos el pas.

Aquest punt pot ser un lloc perillós, en cas de boira.

Es tracta de trobar el punt exacte, on retrobarem un camí ben frescat i marcat, amb marques de pintura blaves i vermelles, el baixador del Portell de la Seda.

3.05 h. Iniciem la davallada forta, per un grau llarg, aeri, molt interessant des del punt de vista excursionista: la cresta de la Seda; és una esvelta i esmolada cresta, vista

A l'esquerra, la cresta de la Seda, un grau llarg, aeri i molt interessant des del punt de vista excursionista. A la dreta, la vista des de la creu de Llaberia, amb el Cavall Bernat.

El cim del Mont-redon, baixant cap al portell de la Seda.

des de lluny. Sembla impracticable.

A l'E, sota nostre, tenim una important cinglera: són els cingles del Panxot.

En pic som a la vora, tot és més senzill: es tracta d'un seguit de passos clau, encadenats els uns després dels altres, que requereixen la nostra atenció. Moltes vegades, caldrà ajudar-nos amb les mans. No té cap perill.

Passem pel costat d'una fita de partió, de ciment: ens indica que abandonem el terme de Tivissa, entrant en el terme de Pratdip.

És molt interessant anar mirant enrere, conforme anem davallant, ja que sembla impossible el senzill pas per l'indret per on hem acabat de passar.

3.35 h. Som al final de la cresta de la Seda. Sempre hem caminat per aquest circuit en aquest sentit, ja que això, en descens, ens permet gaudir d'aquest llarg grau.

Vistes magnífiques de Pratdip i del seu entorn.

Entrem en un antic bosc que patí els efectes del foc. Ara tot és garric, ple de punxes, i el camí roman poc fressat; o sigui, que ens punxarem d'allò més. Davallem fort.

4.00 h. Entrem en una zona de conreus ben treballats: el camí es transforma en un bon camí de bast, empedrat: obra de qualitat, amb llambordes de pedra.

És molt bonic observar els tre-

ballats bancals d'avellaners, amb cura, generació rera generació.

El camí davalla fent giragonses.

4.10 h. Iniciem la davallada per una pista, llarga. A partir d'ací, marcat com a PR.

4.35 h. Arribem al costat d'unes granges.

4.40 h. Cruïlla amb la pista asfaltada que ve de Colldejou, pel coll de la Llena o del Bater, a 300 m d'altitud. A la banda N del coll, hi ha el gran corral del Bater.

La seguim avall, passem pel costat d'una bassa a la nostra esquerra, i creuem la carretera ascendent cap al coll de Prevell, Santa Marina, coll Roig i coll de Fatges.

4.45 h. Pratdip.

Variant pel fons de la vall de la Dòvia

Des de Pratdip, es creua la carretera de Santa Marina, prenent una pista ben tinguda que ressegueix la vall, amunt, pel seu costat dret hidrogràfic. Puja molt suauement fins als Corralots, antics corals de bestiar.

Aquí creuem el barranc de la Dòvia, seguint l'antic camí, ara marcat com a PR (blanc i groc), que puja molt dreturer, amb fort pendent, a cercar una canal situada al cingle inferior. Després segueix pujant, per un treballat grau. Després cerca un pujador per a superar el cingle superior, passant ar-

ran del cingle, aquí abalmat i espectacular, i torna a pujar fins a arribar al capdamunt del cingle superior, on rep el camí de la Forestal, indret on trobem un pal indicador: 1.40 h.

Des del fons del racó de la Dòvia, més amunt dels Corralots, trobem a mà dreta una canal practicable, plena d'arrossegall, pedres de tartera; és un pas practicable per a accedir directament cap al cim del Mont-redon, pel dret. Es coneix com el portell del Madrocs.

Vocabulari bàsic

Coll: Si ens adrecem a la gent del país, cal tenir en compte que aquí aquest mot designa la part més alta d'un turó. No el punt més baix situat entre dues muntanyes.

Claper: Nom amb què hom designa una caseta d'aixopluc al tros, de pedra seca. Solen ser tronco-còniques o de planta quadrada.

Morral: Promontori rocallós, encinglerat, ben definit en l'entorn de la carena.

Cocó: Nom amb què hom pot designar per aquí una deu o font. Exemple: el cocó de Recules, situat al Taix (Vandellòs).

Cartografia

Reus, núm. 33-18 (472). Escala 1:50.000. Servicio Geográfico del Ejército.

Falset, núm. 472-I. Escala 1:25.000. Instituto Geográfico Nacional.

Serra de Llaveria. Escala 1:50.000. «La Caixa». Desembre 1989.

Bibliografia

Josep IGLÉSIES i Joaquim SANTASUSAGNA. *Del camp de Tarragona a l'Ebre. Guia itinerària*. Centre de Lectura. Reus 1931.

Josep M. COLL CASADÓ. *Pratdip. Història i recerques*. Editat per l'autor, 1996.

Ramon QUADRADA i ORNOSA: «Travessada insòlita. Muntanyes de Pratdip - la Torre de Fontaubella - Colldejou - Llaberia». *Muntanya*, núm. 760, desembre 1988. Centre Excursionista de Catalunya. Barcelona.

El faig al Montnegre

Josep Nuet i Badia
Joan-Bernat Andreu

El faig és un dels arbres més comuns a la muntanya mitjana humida. El fet que es trobi en un indret tan separat del nucli de la seva àrea és un element d'interès que ens ha portat a estudiar aquesta població.

La presència del faig a la serralada Litoral, i en concret al Montnegre, és coneguda de fa relativament pocs anys.

Per això les dues flors catalanes (A.-C. COSTA, 1877, 2a ed., i J. CADEVALL, 1913-1937) anteriors a la publicació de la flora de Pere Montserrat no consignen l'existència del faig a cap indret de la serralada Litoral.

Antoni-Cebrià Costa (1877: 226) indica que el faig es fa a les muntanyes altes i a les valls superiors en una franja que va dels 900 fins als 1300 metres d'altitud, sense afegir cap localitat concreta. Per la seva part, Joan Cadevall (1913-1937, vol. 5: 174) indica que es fa al Montseny, a les Guilleries, a la vall de Ribes i al Berguedà, a més d'altres indrets del Pirineu. Al peu de pàgina hi ha una nota de P. Font i Quer, que puntualitza l'ambient del faig al Montseny i afegeix que també es troba al Montsec i als Ports de Tortosa.

La descoberta del faig al Montnegre

La descoberta del faig al Montnegre la devem a Pere Montserrat, un botànic mataroní de gran prestigi, doblat d'excursionista i explorador infatigable, que va fer una tesi doctoral estudiant la flora de la serralada Litoral entre el Besòs i la Tordera. El treball el va redactar l'any 1949 i va ser publicat, en fascicles, a la revista *Collectanea Botanica*, de l'Institut

Botànic de Barcelona, entre 1955 i 1964.

Així, doncs, Pere Montserrat (1955: 385) ens reporta en el seu estudi la següent informació sobre el faig: «*Fagus sylvatica* L. - Acan-tonada a la umbría alta del Coll de Basses, 720 m., Montnegre; actualmente quedan dos árboles viejos, más de una docena de tocones cortados reiteradamente por los leñadores y varias plántulas nacidas recientemente. En la solana, junto a la fuente de la Casa

Nova de Maspons viven dos hayas corpulentas, a 600 m., con troncos que miden más de 1 m. de diámetro cada una. - Nueva para la cordillera litoral catalana.»

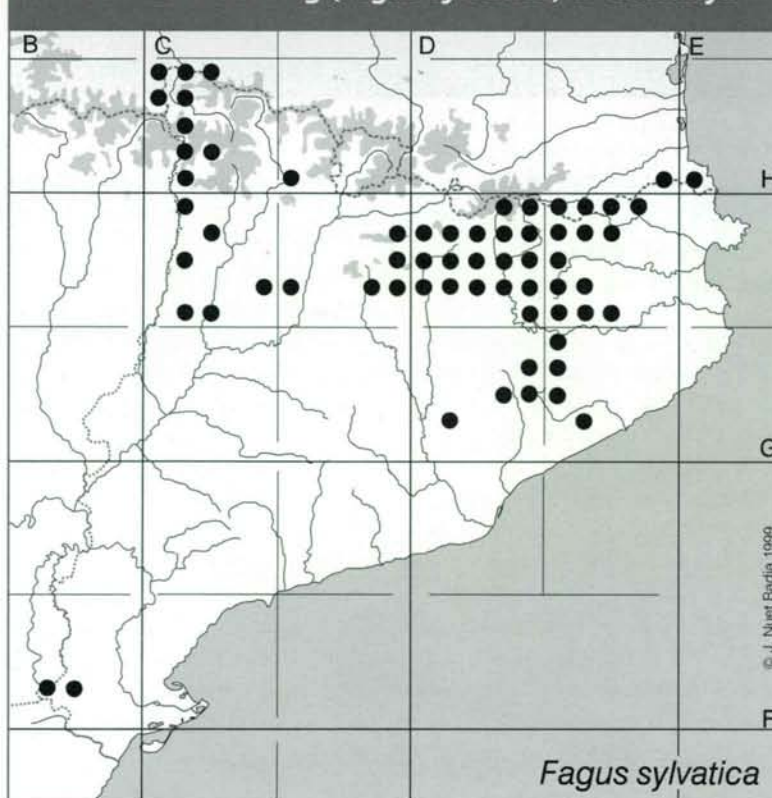
Altres dades sobre els faigs del Montnegre

A més de la breu descripció dels faigs que devem a P. Montserrat, tenim només una altra dada que ens parla dels faigs en aquest punt de la serralada Litoral. És el cas d'un inventari de Guy Lapraz (1962-1976), que va ser reportat per O. de Bolòs (1988: 447-453), en una taula d'inventaris sobre les rouredes acidòfiles.

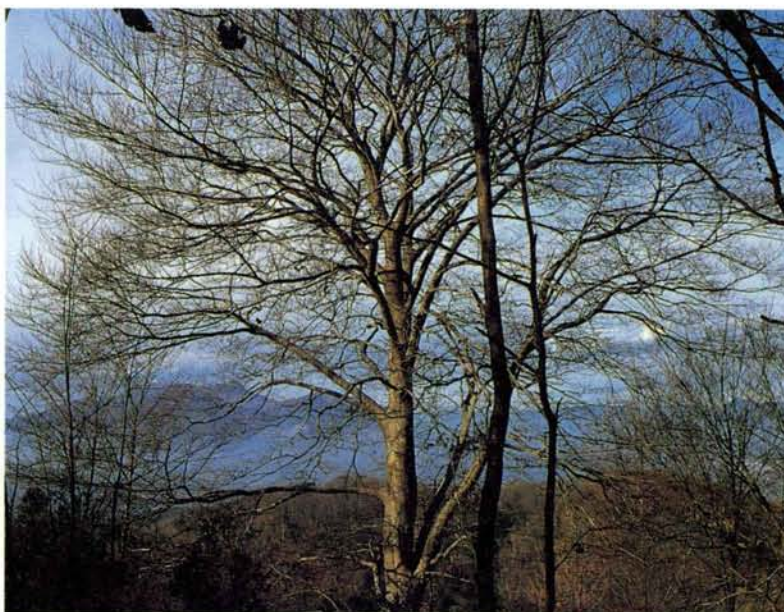
Guy Lapraz va ser un professor del Lycée Française, que va estar uns anys a Barcelona. Durant aquest temps va dedicar-se a l'estudi de la vegetació i de la flora d'una sèrie d'indrets al voltant de la ciutat comtal. Així va estudiar, a més del Montnegre, el Montseny, els cingles de Bertí, Sant Llorenç del Munt, Montserrat i el Garraf.

Tot i l'innegable interès biogeogràfic d'aquest enclavat del faig a Catalunya, no hi ha cap treball que tracti sobre aquesta realitat,

Distribució del faig (*Fagus sylvatica*) a Catalunya

Una fotografia hivernal del faig més gros del Montnegre, que té una capçada de setze metres de diàmetre. Al fons veiem la silueta del Montseny.

En una escorça d'un faig veiem unes inicials i la data de 1924, potser gravada per algun llenyataire.

només tenim les migrades dades que hem recollit més amunt.

L'ambient que necessita el faig

No sembla que el Montnegre sigui el lloc més adequat per a trobar-hi el faig. Hem de recordar, però, que el faig és un arbre caducifoli que viu, sobretot a l'estatge montà, en ambients amb una marcada humitat ambiental. És a dir, on l'aire té un percentatge alt de vapor d'aigua.

Aquí el faig es troba en un punt extrem de la seva àrea de dispersió i té un marcat interès, tant per la poca altitud com per l'ambient no gaire humit de la contrada.

En el Montnegre la pluviositat

no és gaire elevada i el faig es manté gràcies a la humitat de l'aire que li proporcionen les boires que sovint queden arrapades a les carenes. Segons les dades de l'estudi de P. Montserrat (1955), la humitat ambiental és força elevada durant tot l'any, excepte en els períodes d'anticicló, que oscil·la entre el 25 i el 40%. Durant l'estiu, el període crític per a la vegetació, gràcies a les marinades la humitat ambiental es manté alta (50-80%), així com també ho és a la primavera i a la tardor.

Les boires es formen a partir dels corrents ascendents de l'aire del mar. En contacte amb els arbres la boira es condensa a tota la superfície de l'arbre. De les fulles, principalment, regalimen gotes d'ai-

gua cap a terra, que, a poc a poc, el van deixant totalment mullat.

Les precipitacions que deixen aquestes boires són imprescindibles per a la vida dels faigs i en general dels vegetals de la part més alta de la muntanya.

Com era el bosc al Montnegre

Per l'explicació, molt precisa, que ens dóna P. Montserrat dels faigs, podem veure com el bosc era explotat durant la dècada dels anys quaranta. Dels boscos del Montnegre se'n treia bàsicament llenya i carbó. La llenya servia per a combustible a les cases. També la fabricació de carbó de les alzines, que portaven a terme sobretot colles de fora de la comarca, en general tortosins i cerdans, tenia una gran importància. No cal dir que el bosc s'estassava i la bosquina de bruc i estepes que se'n treia es feia servir com a combustible en els forns de les fleques i de les rajoleries.

També pels anys quaranta es van introduir les plantacions de castanyers per a la boteria.

Tota la biomassa que es treia contínuament del bosc feia que els espais forestals fossin relativament aclarits, en els quals les superfícies denses i ombrívols eren segurament molt reduïdes. Els espais forestals una mica aclarits havien de contenir, forçosament, un conjunt de plantes que podien viure en unes condicions de mitja ombra. És a dir, en unes condicions com les que trobem en moltes rouredes, on el sotabosc té una importància especial.

Com ha canviat el bosc al Montnegre

Actualment l'aprofitament forestal és radicalment diferent del de fa mig segle. D'una manera general observem que de carbó no se'n fa i de llenya no se'n crema a penes. Només s'exploten algunes parcel·les de castanyeda per a perxes. En aquestes circumstàncies el bosc es regenera a poc a poc i s'expansiona vigorosament. Els arbres creixen i tendeixen a fer un bosc

més dens i ombrívol. Les plantes amants de la llum van quedant arraconades a uns pocs indrets suficientment il·luminats, la resta mor. Les bardisses, molt denses a diferents punts, només sobreviuen si el bosc circumdant no es tanca i moltes vegades només poden mantenir-se a les vores de les pistes forestals on arriba la llum solar sense dificultat.

Els faigs ara

Actualment hi ha més faigs i són més grossos que no pas fa mig segle. La taula següent és ben explícita.

Evolució de la quantitat de faigs		
Anys	1948	1997
Arbres grossos	2	16
Arbres petits	10	57
Plàntules	diverses	moltes

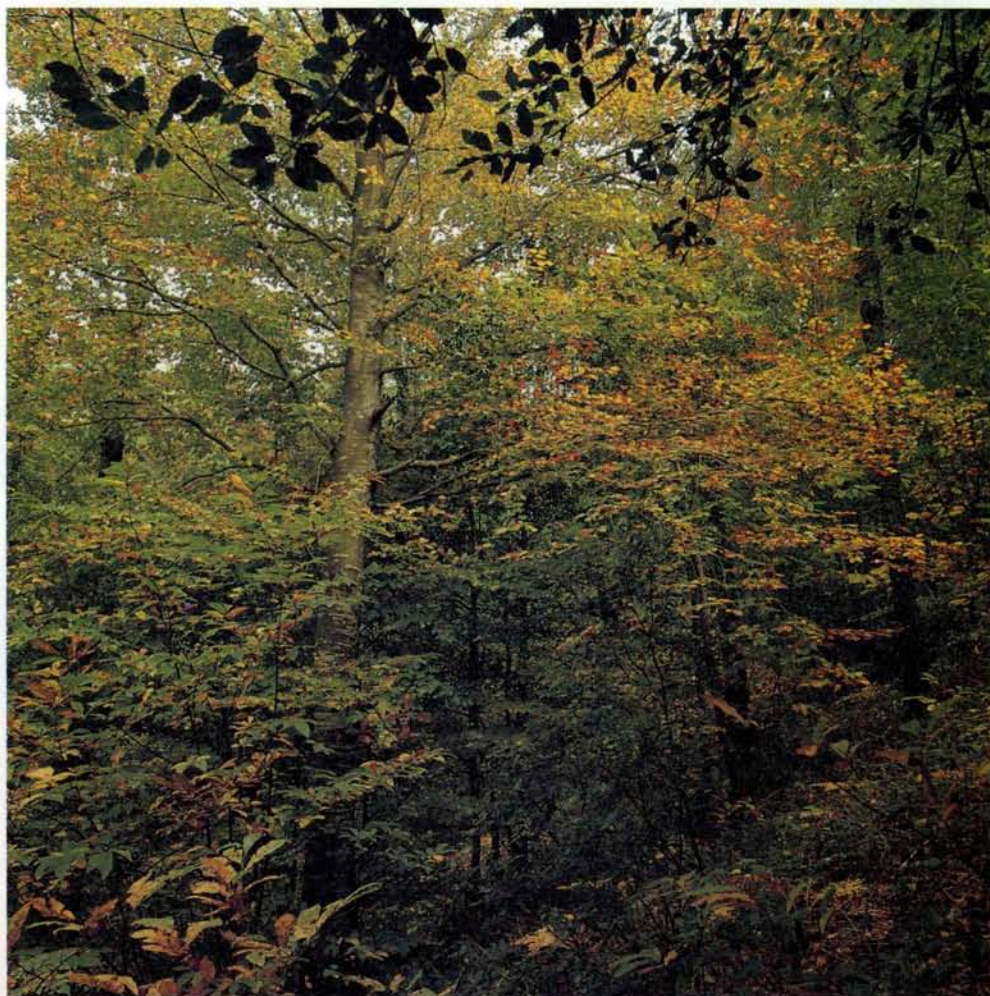
A més, els faigs han crescut. El faig més gros té un tronc amb un diàmetre de 0,73 m i una capçada de 16 m de diàmetre.

El canvi de la vegetació que s'observa al bosc

A partir de la breu descripció de la flora de P. Montserrat, d'un inventari fet per G. Lapraz, publicat l'any 1966, i dels inventaris que hem fet, que tenim en el nostre arxiu, hem pogut detectar amb tota claredat una sèrie d'aspectes que ens permeten veure i explicar el canvi de la vegetació que s'ha produït en el sector dels faigs del Montnegre.

1. Els faigs han augmentat el nombre d'individus. Alhora, cada individu ha crescut i s'ha produït un recobriment d'un espai superior al que recobrien anteriorment.

L'expansió en el nombre d'individus ha seguit el pendent del vessant en direcció N. És molt probable que el pendent i potser la direcció dominant dels vents marítims hagi tingut alguna influència determinant en l'orientació de l'expansió d'aquest grup de faigs.

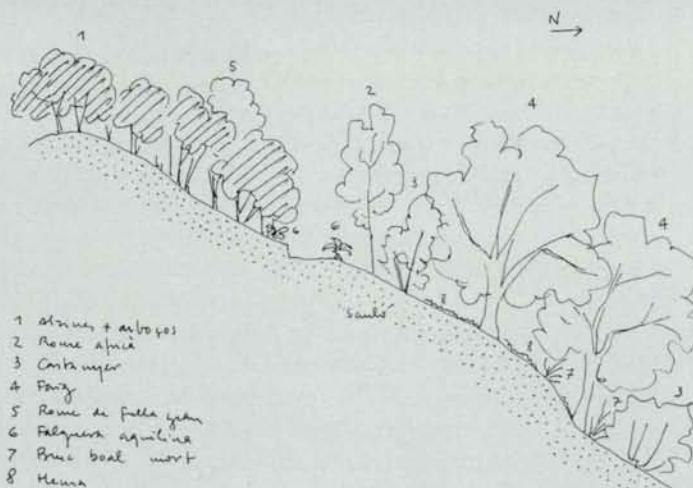

2. A l'àrea ocupada pels faigs, la vegetació presenta una estructura i unes plantes clarament diferenciades de les que es donen al seu voltant, ben diferent del que podem veure en l'inventari de G.

Lapraz. És a dir, abans els faigs formaven part d'una roureda; ara, en canvi, ja comencen a configurar una fageda, molt pobra i desdibuixada, però una fageda perfectament diferenciada.

Un aspecte tardoral de la fageda del Montnegre.

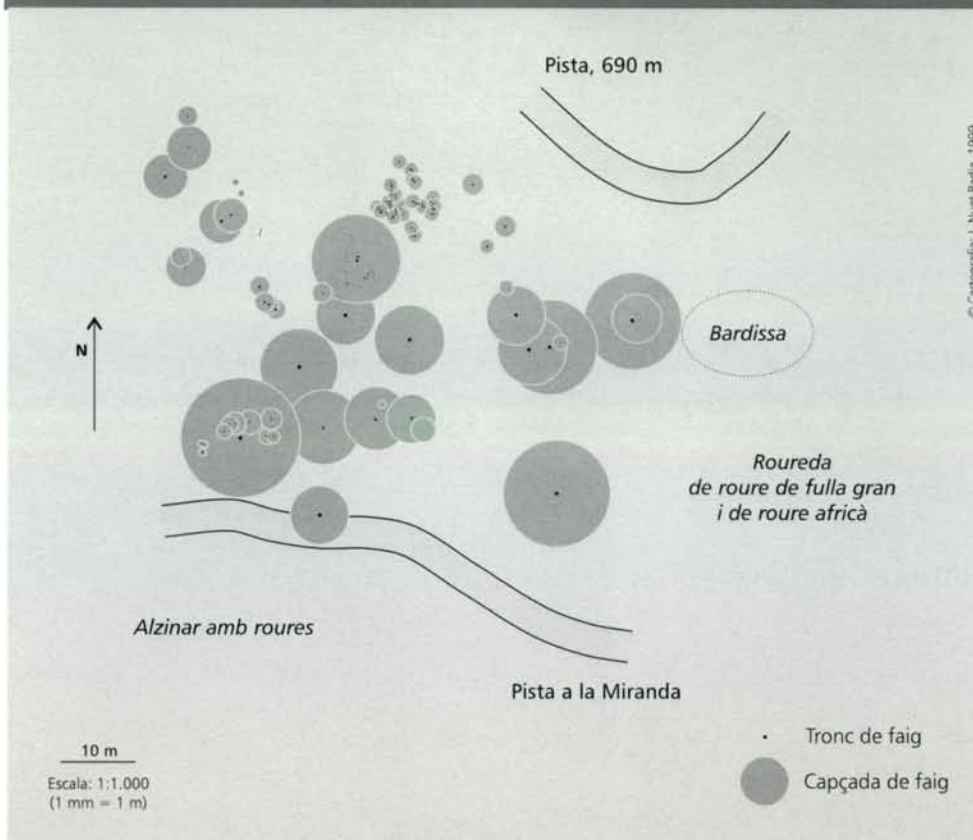
Croquis de camp de la situació dels faigs al Montnegre

28/9/1996

MONTNEGRE | coll de les Basses
720m 31T DG 6412

Situació i dimensions de capçada dels faigs al Montnegre

Aquest fet cal atribuir-lo a l'augment del recobriment dels faigs que generen un ambient molt ombrívol, el qual selecciona, d'una manera contundent, les plantes que poden viure a la seva ombra.

3. Les plantes de la fageda han augmentat una mica en nombre i també en recobriment. Les plantes més pròpies de la fageda, com *Carex sylvatica* subsp. *pau*, *Luzula sylvatica*, es fan una mica més abundants que no pas abans. Cal recordar que el nombre de plantes pròpies de les fagedes és escassíssim, perquè ens trobem a molt baixa altitud i a l'extrem de la seva àrea de distribució. Però el paper del faig com a arbre creador d'un espai forestal ombrívol és ja ben evident.

4. Per contra, han disminuït les plantes pròpies dels llocs oberts: landes, prats i falguers. És ben evident la presència de brucs boals (*Erica arborea*) morts dins del que ara és una clapa de faigs densa. Això vol dir que anys enrere el bosc que ara és ombrívol, per l'extensió de les capçades dels faigs,

era molt més aclarit i que la llum penetrava sense dificultat fins al sòl. A més, en l'inventari de G. Lapraz, hi consten altres plantes dels matollars i de les landes, indrets oberts i lluminosos, que ara tampoc no trobem.

Tot plegat per l'augment de les capçades dels faigs, que fan una ombra intensa, ombra que fa regular les plantes que necessiten un nivell alt de llum per a viure.

Quin és el futur dels faigs del Montnegre

Les dades que tenim i les comparacions que hem fet amb les dades més antigues ens fan veure que, si no hi ha cap canvi radical en l'ambient d'aquest indret, els faigs aniran cap a una extensió de la seva superfície de recobriment. Formaran un bosquet de faig amb una estructura ben típica: bosc de capçades denses, ombrívol i amb un sotabosc ben pobre.

És més difícil de preveure fins on, la dinàmica pròpia de la vegetació, portarà un canvi o un enriquiment de les espècies que s'hi

fan. Aquest enclavat de faigs segurament serà sempre més un bosc de faig, tant per fisiognomia com per l'ambient forestal que crearà, que no pas una fageda, en el sentit fitosociològic. És a dir, l'estructura i l'establiment d'un ambient propi dels boscos de faig semblen assegurats, però el que no sembla possible és que aquest bosc de faig pugui ser considerat una autèntica fageda, perquè li faltaran moltes de les espècies pròpies de les fagedes acidòfiles.

Agraïments

Hem d'agrair la col·laboració de la nostra amiga Isabel Giménez, que va ajudar-nos en la tasca, sempre monòtona, de mesurar els arbres. Moltes gràcies!

Bibliografia

- BOLÒS, O. de 1988. La roureda acidòfila (*Quercion robore-petraeae*) a Catalunya. Monogr. Inst. Pir. Ecol. (Hom. a P. Montserrat), 4: 447-453. Jaca.
- BOLÒS, O. de i VIGO, J. 1984-Flora dels Països Catalans. Ed. Barcino. I: 736 p., II: 921 p., III: 1230 p. Barcelona.
- BOLÒS, O. de, VIGO, J., MASALLES, R. M. i NINOT, J. M. 1990. Flora manual dels Països Catalans. Col. «Conèixer la natura», 9: 1247 p. Ed. Pòrtic. Barcelona.
- CADEVALL, J., (col·l. P. FONT, W. ROTHMALER, A. SALLENT). 1913-1937. Flora de Catalunya. I: 432 p., II: 470 p., III: 522 p., IV: 481 p., V: 454 p., VI: 441 p. IEC. Barcelona.
- COSTA, A.-C. 1877. Introducción a la flora de Cataluña y catalogo razonado de las plantas observadas en esta región. Impr. Barcelonesa, LXXII + 356 + III + 96 p. Barcelona.
- LAPRAZ, G. 1962-1976. Recherches phytosociologiques en Catalogne. Collect. Bot., 06(1-2): 49-171; 06(4): 545-607; 08: 5-61; 09: 77-181; 10: 205-27. Barcelona.
- MONTSERRAT, P. 1968. Flora de la Cordillera Litoral Catalana (porción comprendida entre los ríos Besós y Tordera). Caja de Ahorros de Mataró, LXXII + 453 p. Mataró.

El trençalòs: volor de muntanya

Antoni Margalida
Diego Garcia

Antoni Margalida, del Grup d'Estudi i Protecció del Trençalòs, i Diego Garcia, del Servei de Protecció i Gestió de la Fauna de la Generalitat de Catalunya, ens expliquen quins són els perills que amenacen la vida d'aquests grans rapinyaires i què podem fer per la seva pervivència.

Segurament, al llarg d'excursions, escalades, travesses amb esquís... realitzades per alguna de les nombroses valls pirinenques, hauríem coincidit alguna vegada amb un gran ocell amb unes llargues i estilitzades ales fosques, cua també llarga i amb forma cuneïforme, i el cos, vist per sota, d'un color carbassa o groc. Si així és, hem tingut la sort d'observar un dels escassos exemplars de trençalòs.

D'aspecte misteriós i de mirada inquietant, el més pacífic i amenaçat dels nostres voltors intenta sobreviure en els darrers racons muntanyencs dels Pirineus. Precisament, aquesta particular fesomia que l'ha caracteritzat com un volor diferent no l'ha ajudat ni li ha facilitat gaire les coses. De costums solitaris, tímid i poruc, la seva discreta vida sempre ha estat envoltada d'històries increïbles que el dibuixaven com un autèntic monstre. Totes aquestes injustificades llegendes provocaren una implacable i incansable persecució per part de l'home, que no dubtà a utilitzar tots els mitjans possibles. La caça, l'espoliació i la utilització de verins foren les armes que gairebé aconseguiren els dramàtics objectius proposats: fer desaparèixer la seva presència d'arreu. Afortunadament, alguns exemplars escaparen de la ignorància de l'home i passaren desapercebuts quedant reclosos en els racons més salvatges i inaccessibles dels massissos muntanyencs pirinencs.

Biologia de l'espècie

El trençalòs (*Gypaetus barbatus*), juntament amb el volor (*Gyps fulvus*) i l'aufrany (*Neophron percnopterus*) conforma el que podríem anomenar gremi de carronyaires. És un rapinyaire que fa 270 cm d'envergadura i pesa de cinc a set quilos. Com el seu nom indica, s'alimenta fonamentalment de restes òssies i per tal de poder-les ingerir, se les ha hagut d'enginyar per a poder engolir aquelles extremitats i ossos massa llargs o gruixuts. Per a això, utilitza una tècnica molt acurada que consisteix a llençar-los sobre tarteres o grans blocs de pedra, anomenats «trencadors», on deixa caure repetidament les restes fins a aconseguir fragmentar-les. Aquesta operació es fa des d'altures compreses entre 20 i 120 m, i pot ser repetida fins a més de trenta vegades.

El cicle reproductor del trençalòs és extremadament dilatat. Ja durant el mes de setembre poden iniciar la reconstrucció dels nius, aquests se situen en grans penya-segats, en altituds compreses entre 700 i 2.200 m. Generalment els situen dins les coves, però també es troben en repeses sobreplomades i esquerdes. Per a la construcció del niu utilitzen branques per a l'estructura i llana per a folrar l'interior com a element aïllant, ja que durant la incubació les baixes temperatures hivernals (que poden

arribar a -20C°) podrien fer perillar la posta. L'activitat de construcció dels nius es perllongarà fins al moment de la posta, que pot tenir lloc entre la segona quinzena de desembre i la primera de febrer. Abans, però, cap a principis de novembre, hauran iniciat els vols de festeig i l'activitat sexual, coincidint amb els primers freds que anunci en l'arribada de l'hivern. La posta pot ser d'un o dos ous i la incubació dura 54 dies. Ambdós adults participen en les tasques d'incubació i diàriament es relleven entre un i cinc cops. Pasat aquest temps, naixerà un o dos pollets (en el cas de les postes dobles), però solament en sobreviurà un. El més petit morirà de gana perquè el seu germà acapararà tot el menjar i no dubtarà a agredir-lo per tal d'assegurar-se tot l'aliment per a ell sol. El pollet que sobreviu passarà quatre llargs mesos al niu abans d'abandonar-lo. Aquest moment tindrà lloc entre juny i juliol, època idònia si tenim en compte que els ramats transhumants han pujat cap a les pastures de muntanya i, per tant, la disponibilitat tròfica en aquest període és força abundant. Durant tot l'estiu els joves, amb un plomatge més fosc, romandran amb els adults. Quan aquests comencin un nou període reproductor, al setembre-octubre, els joves són obligats a marxar del territori. A partir de llavors comencen un període erràtic fins que no assoleixin l'edat adulta, als cinc anys, s'aparellin, ocupin un territori i comencin a reproduir-se.

La serra del Turbó, un dels hàbitats del trençalòs en el Pirineu.

A la fotografia superior, un trencalòs adult a terra; a la fotografia inferior, un trencalòs jove a terra.

Situació i problemàtica

Actualment a Catalunya el nombre de territoris ocupats per l'espècie és de vint-i-tres. Alguns d'aquests són compartits amb Aragó i d'altres estan ocupats per adults que encara no han iniciat la reproducció, la qual cosa redueix a quinze els territoris catalans que compten amb parelles que ja es reproduïxen. En els darrers quinze anys la població ha anat augmentant d'una manera lenta però progressiva, si tenim en compte que el 1984 hi havia només set territoris.

Entre els problemes que més

afecten la seva reproducció i que provoquen la mort dels exemplars destaquen les molèsties humanes, les línies elèctriques, la caça i el retorn del verí. Aquest darrer és el principal factor que actualment incideix en la població pirinenca i del qual més cura hem de tenir. No obstant això, els problemes derivats de les interferències humanes als sectors de cria han estat sempre un dels factors que han provocat fracassos reproductors i, per tant, han suposat un element de risc potencialment present i evitable. Malgrat que la població de trencalòs s'ha anat recuperant de mica en mica,

els nous problemes sorgits que provoquen la pèrdua de les postes o dels polls i que redueixen la qualitat de l'hàbitat on viu, no auguren un futur gaire esperançador.

D'altra banda, en els darrers tres o quatre anys s'ha tornat a utilitzar el verí per a eliminar depredadors, tot i ser una pràctica il·legal. Durant aquest període han estat localitzats ja un total de set exemplars morts per aquesta causa.

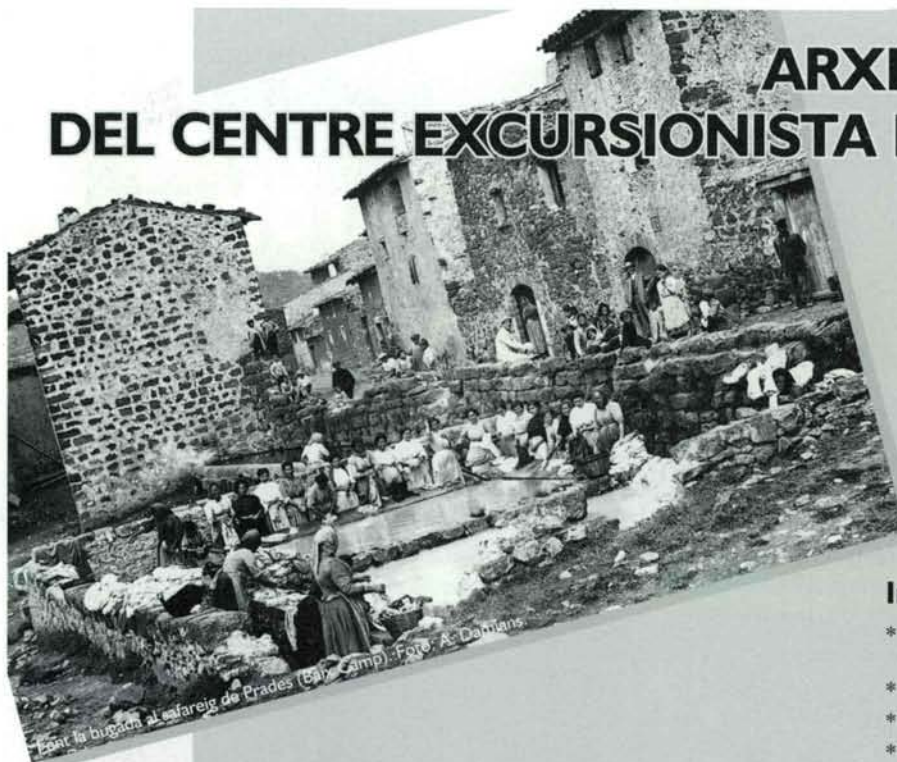
L'ús del verí va ser el principal factor de regressió de l'espècie fins a mitjan segle actual. Si es torna a generalitzar la seva utilització, de res no hauran servit els esforços realitzats en aquests quinze darrers anys i els diners invertits per a conservar-lo, i l'espècie entrarà de nou en un ràpid procés de regressió.

Què podem fer per ajudar l'espècie?

Les actuacions més destacades i representatives dutes a terme per a conservar l'espècie han estat: el manteniment dels punts d'alimentació suplementària per a facilitar l'aliment durant l'hivern, la monitorització regular dels territoris per a aprofundir el coneixement de la problemàtica i dels aspectes de la biologia poc coneguts i les actuacions de protecció (regulació de l'escalada, regulació de la fotografia i filmació, senyalització de línies elèctriques perilloses, etc). Si bé des de les administracions i institucions científiques es poden realitzar actuacions per a garantir la conservació i viabilitat de la seva població, tots en general podem contribuir o col·laborar d'una manera o altra en la protecció d'aquesta mítica espècie.

— Els ramaders, quan es troben a la muntanya i se'ls mor un cap, sempre que la mort no hagi estat produïda per una malaltia perillosa i que l'exemplar mort no es trobi molt emboscada o en un barranc profund de poca visibilitat, poden deixar les restes perquè siguin aprofitades pels ocells necròfags. Aquesta és una tradició que durant els darrers segles ha permès que actualment puguem gaudir de la presència de voltors, aufranyis i trencaossos.

ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

L'arxiu fotogràfic del Centre conté col·leccions de fotografies des de 1886 d'una gran diversitat de temes, com ara aeronàutica, arqueologia, arquitectura, carrers de Barcelona d'abans de la Reforma, esports, fauna, folklore, geografia física i econòmica, pobles i indrets de Catalunya, del Pirineu aragonès, d'Espanya i d'altres països del món. A més de fotografies estereoscòpiques i autocrom.

Instal·lacions i serveis:

- * Sala de treball per a ordenació i classificació de material.
- * Sala de conservació i arxius d'originals.
- * Laboratori.
- * Equip de tractament digital de les imatges: digitalització, retoc fotogràfic, gravació de CD ROM.
- * Servei de còpia i ampliació.
- * Reproducció de positius paper.
- * Reproducció de transparències positives blanc i negre.
- * Còpia i reproducció de negatius.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA/Arxiu fotogràfic
Carrer del Paradís, 12. 08002 Barcelona
Tel. 93-315 23 11, fax 93-315 14 08
adreça electrònica: cec.centre@mx3.redestb.es
Horari d'atenció al públic:
de dilluns a divendres de 10 a 14 h i dimarts i dijous de 18,30 a 21 h

La revista inclou:

- * Itineraris d'excursions a peu, en bicicleta tot terreny, en esquís.
- * Articles sobre alpinisme.
- * Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- * Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- * Dossiers i treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- * Informació sobre llibres, guies i mapes que surten al mercat.
- * Vies d'escalada.

MUNTANYA publica sis números de cinquanta-dues pàgines (Din A4), impreses sobre paper ecològic de qualitat, en color i en blanc i negre.

La primera revista
excursionista catalana

MUNTANYA

OT ALLÒ QUE US INTERESSA

Més de 70 revistes d'abast nacional estan associades a l'APPEC.

Per a més informació: APPEC Rambla de Catalunya, 10, 1 er.

08007 Barcelona Tel. 412 76 28 Fax: 317 83 86

Ho trobareu a les revistes en català

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALÀ

INFORMACIÓ GENERAL
INFANTIL I JUVENIL
CULTURA
RELIGIÓ
POLÍTICA
PEDAGOGIA
AGRICULTURA I RAMADERIA
ESPORTS
MÚSICA
ARTS PLÀSTIQUES
TEATRE I CINEMA
CIÈNCIA I TECNOLOGIA
ENTRETENIMENTS
HISTÒRIA
FOLKLORE
SATÍRIQUES
ARTS DECORATIVES

Retalleu aquesta butlleta
i envieu-la a MUNTANYA
Centre Excursionista
de Catalunya,
Carrer del Paradís, 10 pral.
08002 Barcelona,
o al fax 93 315 14 08.

Cognoms _____
Nom _____
Adreça _____
Població _____ Codi postal _____
Se subscriu a la revista MUNTANYA (sis números l'any), a partir de l'any _____,
amb la quota anual de _____ pessetes (IVA inclòs).
Barcelona, de _____ de 199 _____

Signatura

Pagament per banc o caixa

Senyors del Centre Excursionista de Catalunya
Els prego que, d'ara endavant, el rebut anual de subscripció de la revista MUNTANYA
sigui presentat a:
Banc / Caixa _____
Agència _____ núm. _____
Adreça _____
Població _____ Codi postal _____
Número de compte corrent _____
Número de llibreta d'estalvi _____
Nom del titular del compte o llibreta _____

Signatura

Barcelona, de _____ de 199 _____

- Els caçadors, quan cacen l'isard, en cas que tan sols els interressi el cap, poden deixar les restes (sobretot les extremitats), que seran aprofitades pel trençalòs. Han de recordar que cal ser respectuós amb les espècies protegides i que disparar sobre un trençalòs o qualsevol altra espècie protegida, no solament és il·legal, sinó que demostra molt poc civisme per part de l'autor dels trets i deteriora molt la imatge de tot el col·lectiu.

- Els escaladors han d'intentar respectar les zones on la senyalització reguli o prohibeixi l'escalada. Haurien d'informar-se abans d'obrir noves vies si la paret està ocupada per espècies protegides. Si obrint alguna via us trobeu amb algun niu, procureu evitar-lo, ja que, per exemple, en el cas del trençalòs, durant l'època d'incubació i primers dies de vida del pollet (desembre - abril) l'abandó del niu per part dels adults durant un temps prolongat dona lloc a la pèrdua dels ous, com a conseqüència de la mort de l'embrió o del pollet.

- Els practicants d'ala de pendent i ala delta haurien de fer servir els llocs i rampes actuals ja existents i aprovats, i respectar les zones d'exclusió de vol en el cas que existeixin. No haurien de volar per zones noves o llocs on no existeixin rampes sense informar-se abans.

- Els fotògrafs i naturalistes no haurien d'acostar-se si es troben amb algun niu. Han de pensar que la seva presència pot suposar la pèrdua de la posta o la mort del pollet, si l'adult es veu obligat a abandonar el niu. Recordeu que la fotografia des d'aguait i en especial la dels nius, requereix una autorització específica.

- Els excursionistes i turistes en general haurien d'intentar harmonitzar al màxim possible amb el medi. A més de respectar i tenir cura de tot el patrimoni que els envolta, en cas de trobar-se amb despulles al camp o amb ocells carronyaires menjant-hi, no els han de destorbar. Malgrat la sensació que pugui causar aquest comportament, cal tenir present

que aquests animals estan duent a terme una tasca de tipus sanitari molt important i que d'altra manera, les restes de l'animal mort podrien esdevenir un important focus d'infecció.

- A tots els amants dels Pirineus en general: si mai en les vostres passejades us trobeu amb el cadàver d'un ocell, és molt important no tocar les restes, procurar fer fotografies, anotar el lloc on es troben i comunicar-ho el més ràpid possible als guardes, guàrdia civil o policia.

El futur del trençalòs a Catalunya

Encara que la recuperació i expansió geogràfica de l'espècie siguin una realitat, cal ser prudent amb les valoracions i hem de continuar amb la mateixa línia d'actuacions per a assegurar que l'ombra de l'extinció que sempre l'ha envoltat desaparegui definitivament. Aquesta emblemàtica espècie, símbol inequívoc del patrimoni natural pirinenc, pot desaparèixer, tal com succeí en la majoria de poblacions europees, si no hi posem remei a temps i reduïm l'impacte negatiu que pateix l'espècie com a conseqüència del desenvolupament de certes activitats. Per tal motiu, el futur de l'espècie depèn en gran mesura de tots nosaltres. Si no continuem esfor-

A dalt, un trençalòs adult volant; a l'esquerra, alimentació típica del trençalòs.

çant-nos en l'estudi i aplicació de les mesures de protecció esmentades, potser demà serà massa tard i ens trobarem amb la mateixa situació que el còndor de Califòrnia i el mateix trençalòs als Alps i Andalusia, on els costosos, llargs i incerts programes de reintroducció que actualment s'estan duent a terme, són conseqüència del desinterès i la ignorància del mateix home per no haver-hi posat remei a temps que evités la seva extinció.

Afortunadament encara hi som a temps, i ara és el moment oportú per a abocar-nos i assegurar que les futures generacions també puguin gaudir d'aquest tresor natural.

La Cogulla i el Montagut, dues muntanyes de l'Alt Camp en BTT

Joan M. Vives i Teixidó

Dos nous itineraris en BTT ben variats, que passem dels conreus a bosquíries atapeïdes i tenen unes àmplies vistes panoràmiques.

L'Alt Camp és una gran plana conreada que es confon amb el Tarragonès i Baix Camp. Al cantó oest de la comarca hi ha un tros de les muntanyes de la Mussara i, cap al nord, separant-la de les comarques de la Conca de Barberà, Anoia i Alt Penedès, hi ha un conjunt de serres on trobarem els cims que són l'objecte d'aquest treball, prou característics per la seva forma.

La Cogulla és un turó punxegut, fàcil de conèixer per la seva forma cònica i les antenes del cim, quan travessem la comarca en direcció a Lleida. Força aïllat, és una magnífica talaia sobre les comarques de l'Alt Camp i la Conca de Barberà. Seria un indret bonic si no hi hagués les antenes; i no és perquè no s'hi pugui conviure, sinó perquè una de les casetes s'ha construït arran mateix de la creu, cosa que crec que és una falta de sensibilitat per part del constructor o promotor.

El Montagut és un cim més arrodonit, també força destacat, però que forma part d'un grup de muntanyes més extens. Des d'aquí, situats a l'extrem nord de la comarca, veiem l'extensa plana on se situa Valls i les planes de Santa Coloma de Queralt, a més de la propera serra del Montmell i Montserrat. Una cosa a assenyalar és la vegetació: a la Cogulla hi ha coixinets espinosos, mentre que al Montagut hi ha un alzinar.

Us proposo, doncs, dos recorreguts. Tots dos són de desnivell i recorregut moderat, però trobem pistes una mica dolentes. Són itineraris variats, ja que passem dels conreus a bosquíries atapeïdes, a més de tenir unes àmplies vistes panoràmiques.

La Cogulla

Prenafeta, 470 m, la Barceloneta, 560 m, Lilla, 530 m, coll de Lilla, 590 m, Miramar, 650 m, la Cogulla, 789 m, coll de Prenafeta, 670 m, i Prenafeta.

Una carena de muntanyes tanca la plana on hi ha Valls; d'aquestes carenes en destaca un cim punxegut i coronat per unes antenes: és la Cogulla. El seu isolament i situació, entre planes prou extenses, en fa un magnífic mirador. Veurem les muntanyes de Prades, tant el vessant del Baix Camp com el de la Conca de Barberà, Montblanc, la plana de la Conca tancada per les muntanyes del Tallat, el Montagut, el Montmell i el proper tossal Gros. Cap al cantó de l'Alt Camp, la vista queda limitada, des del mateix cim, per les instal·lacions; només veiem el coll de Lilla i el Pla de Santa Maria. Si volem veure el pla i el mar, hem de baixar una mica del cim.

En el nostre recorregut passem pel poblet de Miramar, que forma com un clos tancat i apinyat. L'església, sense res a destacar, ocupa el punt més enlairat del poble. Les cases estan molt ben arreglades i és un bon mirador de l'Alt Camp. Hi ha el refugi «Montserrat Gili».

En el nostre recorregut passarem de les pinedes i matollars del cantó de la Conca de Barberà a l'alzinar que ocupa el vessant de l'Alt Camp.

Dades tècniques

Km: 20,4.

Desnivell: 580 m.

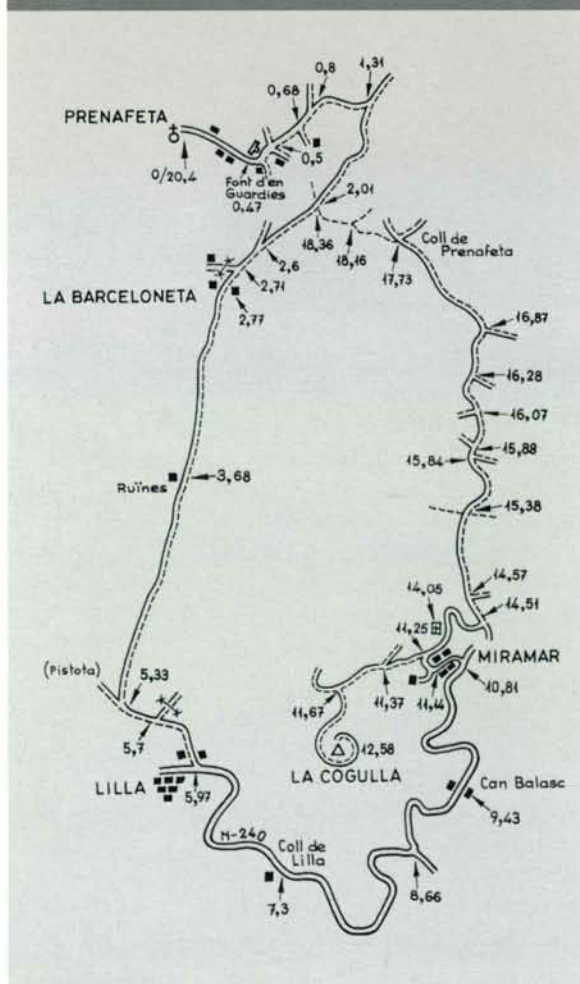
Horari: 2 h 15 min (89% en bicicleta).

Dificultat: Mitjana. En la primera part del recorregut les pistes són dolentotes, en general, i, a més, trobem un tram de molt pendent. Després hem de fer un tros per la carretera N-240 i continuar per una pista asfaltada fins a Miramar. Les pistes que vénen després són acceptables, però ens caldrà fer un tram a peu per un corriol, en baixada, per a enllaçar amb la pista que hem seguit a l'inici de l'excursió.

Descripció de l'itinerari

Sortirem des de la placeta que hi ha al davant de l'església de Prenafeta. Tirem per la pista asfaltada que fa una llarga recta, tot passant entre cases i algun camp.

Itinerari a la Cogulla

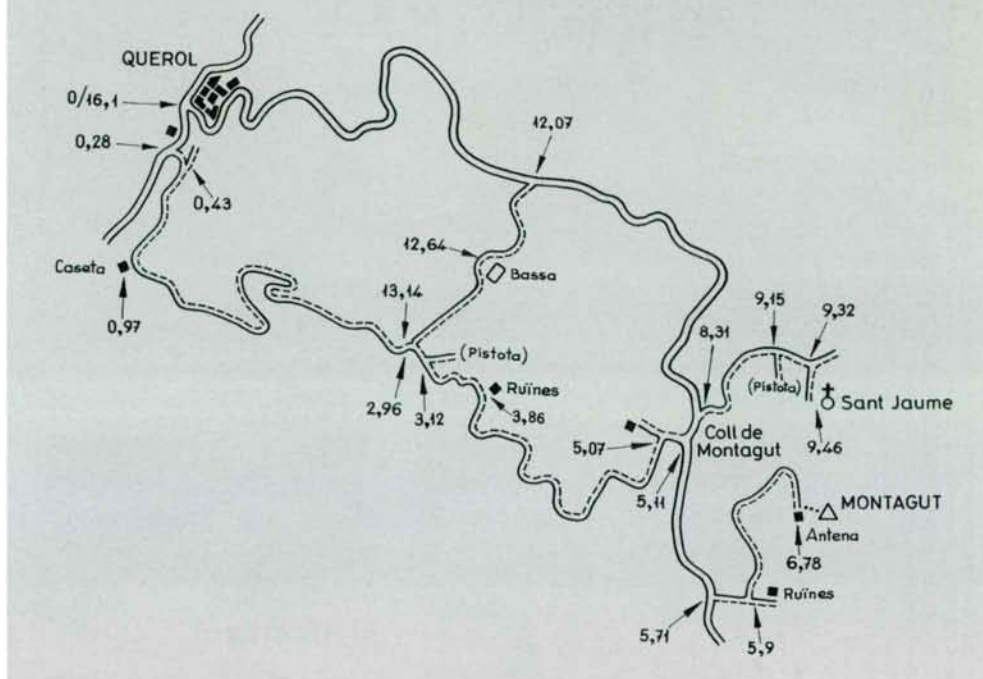

Al final de la recta trobem la **font d'en Guàrdies**, amb bancs de pedra al voltant. La pista gira, s'acaba l'asfalt i al davant tenim una pujada molt forta. La vegetació es redueix a algun pi, càdec i algun rouret. Aquest és el tram més dur, ja que la pujada és forta i pedregosa, però això ens permet tenir una bona vista de la plana. Arribem a una pista transversal (senyals del GR 7) i tirem cap a la dreta, tot baixant per la pineda. Trobem un indicador del GR i un camí a la dreta que baixa cap a Prenafeta; uns quants metres més enllà deixem la continuació del GR, que serà per on baixarem.

La pista continua en baixada fins a enllaçar amb una altra que ens porta a l'arruïnat **veïnat de la Barceloneta**. La pista passa per la vora d'unes vinyes i és força malmesa, fent pujadetes i baixadetes. La vegetació es redueix a matoll, i els esbarzers i les gatoses són abundants a la vora de la pista, per la qual cosa cal anar alerta amb les punxades. Trobarem unes ruïnes a la dreta i la pista millora. A l'esquerra tenim els roquissers que baixen de la carena i també podem veure el nostre objectiu. Finalment, la pista baixa i trobem alguna casa. A sota nostre veurem la carretera N-240 i el poble de Lilla. Passem pel costat d'un restaurant i prenem la carretera cap al coll.

En ser al **coll de Lilla** se'ns obre un magnífic panorama cap a l'Alt Camp. La baixada per l'altra banda és ràpida, però no us animeu gaire, ja que heu de prendre el trencall cap a Miramar, que no està gaire ben senyalitzat. Així, trenquem cap a l'esquerra i tornem a enfilarnos per una pista enquistada; al nostre davant veurem el cim de la Cogulla. La pujada és forteta al començament, però en passar **can Balasc** se suavitza. Més endavant ens apareixerà, enlairat, el poblet de Miramar. Trobem una bifurcació on hi ha una rajola, amb regust d'antigor, que indica el camí de **Miramar** (a peu i en cotxe); nosaltres tirem per l'esquerra (GR), pujant per un camí formigonat que ens farà entrar al poble. Trobarem, a l'esquerra, el xalet «Montserrat

Itinerari al Montagut

Gili» i arribarem a una placeta: cal tirar per dalt, tot pujant unes escales, i sortirem per un túnel d'aquest clos tancat. Bon panorama, des de l'església, de Valls i el cim de la Cogulla.

Seguirem la carretera d'accés motoritzat fins a situar-nos al darrere del poble, on hi ha una petita capelleta i un dipòsit d'aigua; aquí prenem la pista que trobem a l'esquerra. Pujarem fins a situar-nos en un collet on hi ha una altra bifurcació. Al davant hi ha un bosc

de repoblació i el cim de la Cogulla. La pista puja cap al cim tot voltant-lo i acabant-se al costat d'una de les casetes dels repetidors. Unes escales ens porten fins a la gran creu de ferro. Panorama magnífic.

Tornarem a baixar pel mateix camí i en ser al darrere de **Miramar**, tirarem cap a l'esquerra. La baixada és ràpida; passarem pel costat del cementiri i trobem un trencall a l'esquerra. Hi ha un indicador (Prenafeta/Figuerola).

El cim de la Cogulla, amb les antenes de telecomunicacions.

A dalt, l'església de Sant Jaume, al peu del Montagut; a baix, l'església de Querol.

La pista comença a baixar per dins de l'alzinar. Al davant tenim el tossal Gros. Després, la pista té tendència a anar planejant fent pujadetes i baixadetes. Trobem un trencall cap a l'esquerra; hi ha un indicador del GR 7. Prenem aquesta pista que s'enfila fins al coll.

Des del **coll de Prenafeta** veiem, al nostre davant, les ruïnes del castell. Hem de deixar una pista a la dreta i una altra que avança cap al castell per a prendre el corriol (GR) que baixa. Passem entre els esperons rocosos que baixen del castell i trobem restes d'antic empedrat. Finalment sortim a la pista de l'inici de l'excursió. Pugem cap a la dreta i aviat emprendem la baixada cap a **Prenafeta**.

El Montagut

Querol, 540 m, coll de Montagut, 847 m, el Montagut, 964 m, església de Sant Jaume, 860 m, coll de Montagut, 847 m, i Querol.

El cim del Montagut es dreça al cantó nord de la comarca i domina el sector de muntanyes comprès entre les comarques de l'Alt Camp, Alt i Baix Penedès, Anoia i Conca de Barberà. L'itinerari de pujada passa per un sector ben solitari amb poc bosc. Al peu del cim hi ha la gran església de Sant Jaume, romànica. Querol és un poblet situat al peu de les ruïnes del castell. A la paret del cementiri, al davant de l'església, podem veure tres esteles funeràries.

Dades tècniques

Km: 16,1 (14,3 si baixem per la pista formigonada).

Desnivell: 458 m (434 en bicicleta).

Horari: 1 h 45 min.

Dificultat: Mitjana-baixa; tot i que la pista de pujada té algun tram malmès, no presenta cap dificultat remarcable, així com la pujada al cim. El descens es fa totalment, o en part, per pista formigonada.

Descripció de l'itinerari

Situem el punt de l'inici de l'itinerari a l'entrada del poble de

Querol, on hi ha un safareig i un cartell «d'àrea de lleure». Prenem la carretera en direcció a Valls i, després de passar un xalet, girem a l'esquerra i comencem a pujar per una pista. Aquesta pista, pedregosa i amb trams de pujadeta al començament, s'enfila entre matolls i alguns pins. Durant la pujada podem veure la torre de Pinyana, enlairada en els vessants de muntanya que tenim a la dreta. La pujada es va suavitzant en trobar una pista que va cap a l'esquerra i que pot ser el nostre camí de baixada. Passem per un alzinar abans de trobar-nos enmig de vinyes. Hem de travessar el camp i anar a trobar una pista que ens portarà al **coll de Montagut**. Aquí enllacem amb la pista formigonada que va de Querol a Pontons. Curiosament, és aquí dalt on trobarem els camps de vinya.

Baixem uns quants metres i prenem, a l'esquerra, la pista que ens situarà gairebé al cim del **Montagut**; hi ha algun tram amb formigó, però la pujada no és gaire dura. La pista s'acaba en una caseta on hi ha una antena. Pugem uns graons d'obra i seguim el corriol, que en un minut ens deixa al cim, on hi ha un vèrtex geodèsic amb quatre pilones. Si anem cap a l'altra punta tindrem una visió aèria de l'església de **Sant Jaume**.

Si volem anar a veure l'església de més a prop, hem de prendre la pista que surt a la dreta uns metres més enllà del coll de Montagut i hi arribarem tot planejant. Per al descens podem triar dues opcions: per la pista formigonada o anant a buscar el camí de pujada. La pista formigonada baixa molt decidida i, en arribar a prop de Querol, tenim una vista aèria de l'església i castell. Si ens decidim per anar a buscar el camí de pujada, tirarem també per la pista formigonada, però la deixarem en trobar una pista que gira a l'esquerra. Aquesta pista és planera i té algun punt malmès; passa pel costat d'una bassa i una mica més enllà es troba amb la pista de pujada.

Cementiri de Sinera

Agustí Bou i Tort

Noves aportacions i precisions que completen un treball anterior i que ens permeten valorar encara més el patrimoni escultòric del cementiri d'Arenys de Mar, Sinera en l'univers espriuà.

En l'article que, amb el títol de «Memòria de Salvador Espriu (1913-1985), II» em va publicar MUNTANYA núm. 810 (abril 1997, pàgs. 52-55), en comentar la tomba d'Emília de Rovira i Preses vaig incórrer en un greu error. La foto publicada corresponia a una obra de l'escultor Josep Llimona i el sepulcre era el de Francesc Massaguer i Campins. L'error fou detectat per Montserrat Caba, eficient arxiviera del Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu, de l'Ajuntament d'Arenys de Mar, la qual, d'una manera molt delicada, me n'assabentà.

A més, un digne consoci de la nostra entitat, Joaquim Mollfulleda i Borrell, fill d'Arenys de Mar, em trameté una carta, data el 30 d'abril de 1997, on també em feia adonar del meu error. I no content amb això, m'enviava les fotos que il·lustren el present article, amb diverses mostres de l'art funerari al cementiri de Sinera.

Per la seva banda, Montserrat Caba m'ha permès conèixer un treball de Bonaventura Bassegoda i Hugas, del juny de 1986.

El treball esmentat serví de base per a la declaració del Cementiri d'Arenys de Mar com a bé cultural d'interès nacional, en la categoria de monument històric. L'acord del Govern de la Generalitat porta data del 24 de març de 1995. L'expedient de declaració es va iniciar a instàncies d'una sol·licitud formulada pel Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu, d'Arenys de Mar.

En resum, podem dir que «no hi ha mal que per bé no vingui».

El meu error, esmentat al principi d'aquest article, em permet informar millor sobre el cementiri de Sinera, la seva història i l'art funerari que conté.

Les fonts utilitzades han estat: 1r.) les indicacions de Montserrat Caba; 2n.) la carta i fotografies de Joaquim Mollfulleda, del 30 d'abril de 1997; 3r.) el treball de Bonaventura Bassegoda que serví de base per a obtenir, del Govern de la Generalitat de Catalunya, la declaració de monument històric, del cementiri d'Arenys de Mar. El treball és del juny de 1986; 4t.) el llibre *Aproximació històrica al mite de Sinera*, d'Agustí Espriu, Núria Nogueras i M. Assumpció de Pons, Curial, Barcelona 1983.

Gràcies al treball de Bonaventura Bassegoda i al llibre d'Agustí Espriu i altres, podem ampliar les

dades sobre la construcció de l'actual cementiri. Es troba a la serra de la Pietat i es va iniciar el 1813, encara que les obres sofriren paralitzacions per desacords entre els poders civils i eclesiàstic. Malgrat tot, es va tirar endavant el projecte. A partir de 1860 ja es parlà d'ampliar-lo i el 29 d'agost de 1865 es beneí el nou cementiri.

L'accés al recinte presentava dificultats, ja que, fins al juny de 1895, no es construï un camí que permetia el pas de carruatges. A les vores s'hi plantaren acàcies, substituïdes per xiprers el 1934. Salvador Espriu ho recorda a «Cementiri de Sinera»:

*Passejaré per l'ordre
de verds xiprers immòbils
damunt la mar en calma.*

Entre les mostres d'art funerari que conté, i aprofitant les fotografies de l'amic Mollfulleda, podem esmentar les següents:

1) Sepulcre dels pares del bisbe Jaume Català, oncle besavi de Salvador Espriu, que va esdevenir el panteó de la família. Hi ha enterats els pares i els germans del poeta.

2) Nínxol núm. 381, on reposen les restes del poeta. Com ja explico en l'article del núm. 810 de MUNTANYA, Espriu el comprà per dipositar-hi, durant el període 1938-1958, les despulles del seu

**Sepulcre de
Francesc
Massaguer
i Campins.**

A dalt a l'esquerra, el sepulcre dels pares del bisbe Jaume Català; a dalt a la dreta, el nínxol amb una làpida blanca on reposen les restes del poeta Salvador Espriu; a baix a l'esquerra, el sepulcre de la família Mundet; a baix a la dreta, el sepulcre de Josep Arnau i Preses.

gran amic Bartomeu Rosselló-Pòrcel.

3) Sepulcre de Francesc Mas-saguer i Campins. En el meu article ja esmentat el vaig confondre

amb el d'Emília de Rovira i Preses.

L'escultura de la donzella, en meditació, és obra de Josep Llimona (1864-1934). No consta la data de realització.

4) Sepulcre de la família Mundet. Obra, també, de l'escultor Josep Llimona. Representa una figura femenina en actitud meditativa. Es creu que va ésser realit-

A l'esquerra, la tomba de la família Mollfulleda; a la dreta, un detall del bust d'Emília de Rovira i Preses que figura a la seva tomba.

zada entre 1901 i 1907, i es considera una obra molt representativa de la maduresa de l'escultor.

5) Sepulcre de Josep Arnau i Preses. Obra de Venanci Vallmitjana (1828-1919), representa la Trinitat. Es creu que la data és dels voltants del 1907.

Del mateix Vallmitjana és un grup, en marbre blanc, que representa la Pietat. Es troba al sepulcre de la família Solà-Vinardell.

6) Tomba de la família Mollfulleda. Obra de Joan Barreira. D'aquest mateix autor es troben altres obres al cementiri de Sinera, entre elles el sepulcre de la família Vidal Formentí.

7) Sepulcre de n'Emília de Rovira i Preses. Arribem, finalment, al motiu que ha inspirat el present article.

Joaquim Mollfulleda ens ha facilitat la sèrie de tres magnífiques fotografies que reproduïm a continuació. Segons Bassegoda, el bust retrat d'Emília és obra d'Auguste Maillard, artista francès. És de marbre blanc firmat per Maillard i datat el 1928.

El sarcòfag i una creu, en pedra granítica negra, foren fets, també a París, al taller d'un tal Thorn. A

més de la qualitat dels materials emprats i del magnífic resultat obtingut, destaca la bellesa extraordinària d'Emília de Rovira i Preses.

Recordem la història d'aquest monument. Ens sembla que el millor és transcriure textualment la nota núm. 56, situada al peu de la pàgina 107 del llibre, ja esmentat d'Espriu, Nogueras i de Pons, *Aproximació històrica al mite de Sinera*, Curial, Barcelona 1983.

«56. Rafael Martínez Ortiz, estudiant de medicina sud-americà, probablement de l'Equador, i l'arenyenca Emília de Rovira i Preses (1859-1892), de bellesa extraordinària, filla d'un procurador dels Tribunals que vivia al carrer de la Perera, s'enamoraren. Acabats els estudis, el noi retornà a Amèrica, pensant, però, casar-se amb Emília quan tingués una posició consolidada al seu país. La família d'ella, això no obstant, interceptà totes les cartes dels dos enamorats. L'americà, interpretant el silenci de la noia com a refús, es casà allí. Entretant Emília morí a trenta-tres anys i fou enterrada en el sepulcre familiar. Anys després, Rafael

Martínez, enriqueit —sembla que arribà a catedràtic d'universitat—, va viatjar a Arenys. Assabentat de la veritat, féu construir aquest costós panteó per inhumar-hi les despulles de la noia, però la família d'ella no permeté el trasllat. Es diu que, abans de ser tancada la tomba, buida, Rafael Martínez hi tirà una rosa. Com a homenatge de l'enamorat hi ha esculpida al marbre la modesta dedicatòria: «A su memoria dedica este recuerdo su amigo de la infancia Dr. Rafael Martínez Ortiz».

I acabo aquest article, d'excusa i rectificació, amb dues citacions més. Una de les darreres paraules del meu article de MUNTANYA núm. 810 (abril 1997): «Un final poètic per a una visita al recinte on descansa un dels més grans poetes de Catalunya». L'altra citació són les mateixes paraules de Salvador Espriu quan parla del cementiri de Sinera:

*Quan et deturis
on el meu nom et crida,
vulgues que dormi
somniau mars en calma,
la claror de Sinera.*

La Patrouille des Glaciers

Antoni Massagué

Com va començar i com és la cursa d'esquí de muntanya més important de Suïssa i una de les més prestigioses en el conjunt de l'alpinisme de competició, que organitza l'exèrcit suís.

La Patrouille des Glaciers és la cursa d'esquí de muntanya més important de Suïssa. Sota la direcció i coordinació de l'exèrcit suís se celebra cada dos anys (anys parells) i transcorre per les valls de Zermatt, Arolla i Verbier.

L'organitza l'exèrcit suís, cosa que marca el caràcter militar de la prova, i s'estableixen classificacions masculines i femenines per categories civils i militars.

S'estableixen dues curses paral·leles. El dijous té lloc la cursa de la categoria B entre Arolla i Verbier, en què participen els equips júnior i aquells que no es veuen capacitats per a fer l'itinerari A. El divendres es duu a terme la cursa de la categoria A entre Zermatt i Verbier i una segona mànega de la categoria B.

Tanta és la importància d'aquesta cursa que l'itinerari per

on transcorre es tanca al trànsit d'esquiadors i alpinistes durant una setmana, deixant el pas exclusiu per a l'organització i corredors. Es retransmet en directe per la televisió, els informatius de la ràdio la segueixen puntualment hora rere hora, els diaris editen suplementos monogràfics de la cursa i actualment ja es pot seguir via Internet.

L'exèrcit suís

L'esdeveniment l'organitza la Divisió de Muntanya 10 de l'exèrcit suís, això fa que la cursa transcorri en condicions de seguretat extrema. No es deixa res a la improvisació ni a l'atzar, cada petit detall està previst.

El desplegament tècnic és excepcional. La traça es comença a obrir una setmana abans, canals

de pujada amb dues traces, cordes fixes, xarxes de protecció en passos compromesos, tendes d'avituallament, grups electrògens per a il·luminar els controls, balises lluminoses per al tram nocturn, balises de flaix que es veuen en condicions de boira... en definitiva, 42 tones de material són mobilitzades per a l'ocasió.

El desplegament humà és impressionant. Punts d'informació, revisions mèdiques (voluntàries), verificacions tècniques i de material tant a la sortida com a l'arribada (obligatòries), controls d'atenció individualitzada a cada patrulla durant la cursa, sanitaris als controls de pas, centenars de controls individuals al llarg de l'itinerari. Hi col·laboren un total de 840 persones, entre elles 42 metges i 19 guies de muntanya.

Tres premisses essencials són les que es marca l'organització: salut, seguretat i salvament. De la primera se n'encarreguen els mateixos corredors (l'organització facilita una revisió mèdica). Metges i controls sanitaris al llarg de l'itinerari, helicòpters de salvament i patrulles de socors amb gossos ensinistrats s'encarreguen de la resta.

Antecedents històrics

La Patrouille des Glaciers es gestà durant el període 1939-1945. Dos capitans de la brigada de muntanya 10 (avui Divisió de Muntanya 10), Rodolphe Tissières i Roger Bonvin la varen idear. Sota l'amenaça d'invasió, van crear una cursa d'enduriment alpí per a la tropa, fent en una sola etapa l'itinerari de Zermatt a Verbier per l'Alta Ruta.

La primera edició de la Patrouille des Glaciers va veure la llum l'abril de 1943. Del refugi de Schönbiel fins a Verbier, 18 patrulles van fer els 63 km i 7.600 metres de desnivell de l'itinerari. La primera ho aconseguí en 12 hores i 7 minuts. Només dues patrulles van arribar amb tots els seus components.

L'any següent se celebra la segona edició. Quaranta-quatre patrulles prenen la sortida per un iti-

Uns moments de descans i de preparació pel següent tram de la cursa.

nerari més llarg i difícil. Onze patrulles abandonen el recorregut i la primera cobreix el recorregut en 13 hores i 16 minuts.

La tercera edició, que s'havia de fer el 1945, va ser anul·lada, donada l'oposició de la població al servei militar, i no és fins al 1949 que es pot reprendre. El destí fatal de la patrulla militar formada per Maurice Crettex, Robert Drox i Louis Theytaz, en caure en una esquerda de la gelera del Mont Miné, fa que es rebin crítiques de tot el país per una cursa que es considera exagerada i abusiva. Tant és així que el Departament Militar Federal decideix prohibir la prova. Prohibició que durarà fins al 1983 (trenta anys), any en què el cap d'instrucció, després de la petició del coronel Martin i del capità Bournissen, autoritza una nova edició de la Patrulla sota la supervisió de la Divisió de Muntanya 10.

Així, doncs, el dissabte 5 de maig de 1984 es disputa la quarta edició de la Patrouille des Glaciers. Després del terrible accident de l'any 1949 la seguretat esdevé la principal preocupació de l'organització. Aquest any hi participaren 579 corredors, i els guanyadors invertiran vuit hores per a fer l'itinerari de Zermatt a Verbier.

El 1986, 1.146 corredors prenen la sortida, però la cursa s'ha d'interrompre a causa de les condicions meteorològiques adverses. El record de l'accident de l'any 1949 és present en tot moment. L'edició del 1988 aporta algunes modificacions: la cursa es correrà la nit del divendres al dissabte o la del dissabte al diumenge, segons la previsió del temps, la sortida de les 22 hores de Zermatt se suprimeix i s'estableixen horaris de tancament al pas pels controls de Schönbiel, Arolla i pel coll de Riedmatten.

El 1990 se supera la xifra de quatre-centes patrulles. L'excursionista bonança fa que no hi hagi cap contratemps i que sigui la millor edició fins al moment.

El 1992 les condicions meteorològiques desfavorables aconsellen retardar la sortida vint-i-quatre hores. Per primera vegada hi participen patrulles d'un altre con-

tinent, concretament dues patrulles de la Xina, una en categoria masculina i l'altra en la categoria femenina.

Les edicions dels anys 1994, 1996 i 1998 es duen a terme sense cap contratemps. Se superen els dos mil corredors. El rècord de la prova s'estableix l'any 1998 en 7 hores i 13 minuts.

La cursa

La Patrouille des Glaciers se celebra a principis del mes de maig dels anys parells, dates en què les condicions de neu són totalment estables, el dia és més llarg i no fa tant fred.

Cada patrulla està formada per tres corredors, que han de portar una sèrie de material individual i col·lectiu. El material individual és el clàssic d'una cursa d'esquí de muntanya: ARVA, esquís, pells, bastons, roba d'abric, arnès, i el col·lectiu comprèn emissora d'emergència, corda, brúixola, altímetre, piolet, pala i mapa per a les patrulles civils, afegint-s'hi una capa de roba blanca per a les patrulles militars.

La sortida és a la plaça major de Zermatt, a 1.616 metres d'altitud. N'hi ha quatre, a les onze de la nit, a mitjanit, a la una i a les dues de la matinada, de manera que cada patrulla pot escollir l'hora de sortida atenint-se a les seves

possibilitats (les hores de tancament estan fixades i és la mateixa independentment de l'hora de sortida). Com que no hi ha neu, els corredors surten corrent pels carrers de Zermatt. La llum dels frontals illumina el camí que s'endinsa per la vall de Zmutt fins a arribar a la cota de neu, al voltant dels 2.200 metres, on es calcen els esquís.

L'itinerari segueix la gelera de Zmutt sota la vigilància atenta de

A dalt, pujant al coll de Riedmatten; a baix, l'equip del Centre, preparat per a la sortida a Zermatt.

**Superant els
drets pendents
de neu del coll
de Riedmatten,
a la segona
meitat de la
cursa.**

les siluetes del Cerví i de la Dent d'Herens. A l'altura del refugi de Schönbiel un control obliga els tres components de la patrulla a encordar-se, es fixa el primer horari de tancament a tres hores de la sortida. D'aquí i fins al coll de la Tête Blanche, a 3.650 metres, queden 1.100 metres de desnivell. Per la gelera s'intueix un camí imaginari de llumetes, són els frontals dels que han sortit abans. A mesura que es guanya altura, el fred es fa més intens i obliga a posar-se tota la roba disponible. Al coll de la Tête Blanche es fixa el segon horari de tancament a les cinc del matí.

En el descens al coll de Bertol, que també es fa encordat, es fa de dia. Al pas d'aquest coll la patrulla es desencorda i continua el descens fins a Arolla, a 1.980 metres,

una petita estació d'esquí. Aquí es pot rebre assistència exterior, ja que s'hi arriba en cotxe; menjar i beure és necessari; descansar és impossible, si es vol arribar dins del temps. Tot i que Arolla es considera la meitat de la cursa, la part que queda és més llarga i es fa molt més feixuga a causa del cansament acumulat. D'Arolla es puja per una pista d'esquí (evidentment tancada al públic) fins a la base d'una canal que s'ascendeix a peu i dona accés al coll de Riedmatten, a 2.919 metres. Un *couloir* assegurat amb una corda fixa seguit d'un descens donen pas al Lac des Dix. Una presa que es flanqueja per un camí que és un continu puja i baixa. Sembla una pista d'esquí nòrdic i, com a tal, es fa millor sense pells.

Un cop al control de la Barma, l'organització brinda un avitua-

llament com cal, beure i menjar per a afrontar la darrera pujada important. Són set-cents metres de desnivell fins al coll de Rosablanche (3.160 m), és la part més dreta de tot el recorregut i els darrers dos-cents metres es fan per una canal amb els esquís a l'esquena.

Si la patrulla arriba a aquest coll, es pot dir que acaba la cursa amb tota probabilitat. Només queda una curta pujada de 150 metres al coll de la Chaux intercalada en el descens fins a Verbier. Però no tot són flors i violes, som al mes de maig i la neu s'acaba aviat. Verbier es troba a 1.490 metres d'altitud i a partir de la cota 2.000, tot i que l'organització s'hi escarassa d'allò més, s'han de fer mil filigranes per a no descalçar-se els esquís. L'arribada a Verbier es fa caminant, després de 53 quilòmetres de recorregut (en línia recta), 3.975 metres de desnivell positiu, 4.100 de desnivell negatiu i un munt d'hores invertides.

La participació

Des de l'edició de l'any 1992 sempre hi ha participat algun equip en representació del Centre Excursionista de Catalunya; aquell any ho va fer l'equip format per Xavier Gonzàlez, Joan Campanyà i Sergi López.

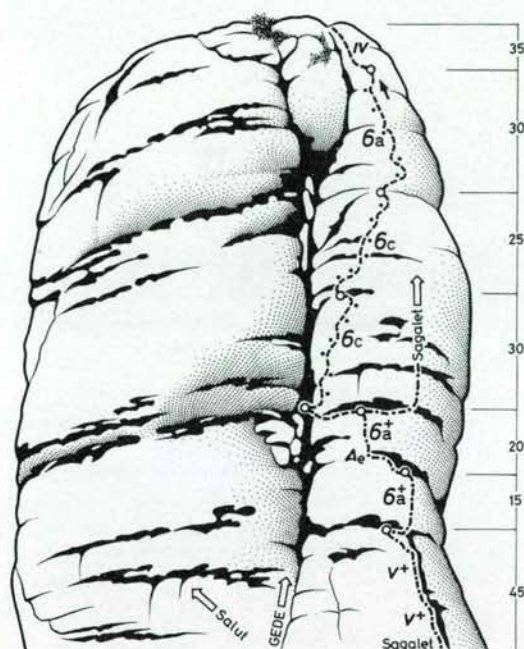
L'any 1994 Xavier Gonzàlez, Pere Oller i jo mateix participem en el que va ser la sisena edició de la Patruille des Glaciers.

En la setena edició, l'any 1996, són dos els equips del Centre que hi prenen part: Josep Castellet, Albert Castellet i Roger Besora en formen un, i l'altre està format de nou per Xavier Gonzàlez, Pere Oller i Antoni Massagué.

L'any 1998 hi prenen part dos equips: Marc Ferrer, Sergi López i Jordi Ballester per una part i, per tercera edició consecutiva l'equip format per Xavier Gonzàlez, Pere Oller i Antoni Massagué.

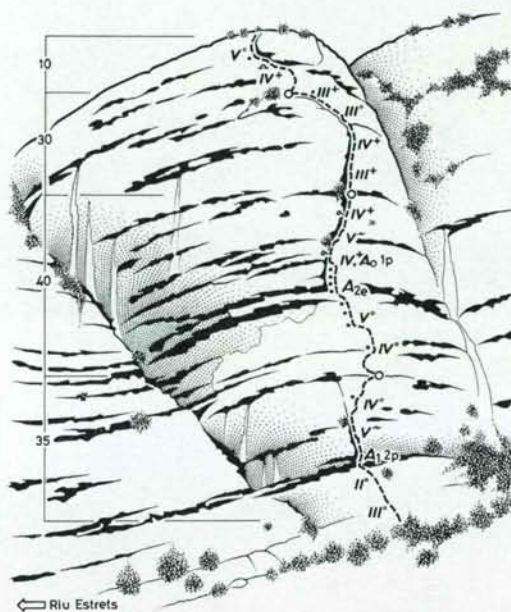
Esmentem que des de la Secció de Muntanya del Centre Excursionista de Catalunya s'ha donat sempre suport per a participar en aquesta cursa, ja sigui fent-se càrrec de la inscripció o bé del desplaçament dels equips.

Ports de Beseit: punta Escofet

Via «Relación inapropiada» (90 m, ED), 1a. asc. 6-IX-1998, per Ignasi Manzaneres i Kike Ortuño. Material: 10 cintes (via equipada).

Ports de Beseit: roques del Duc

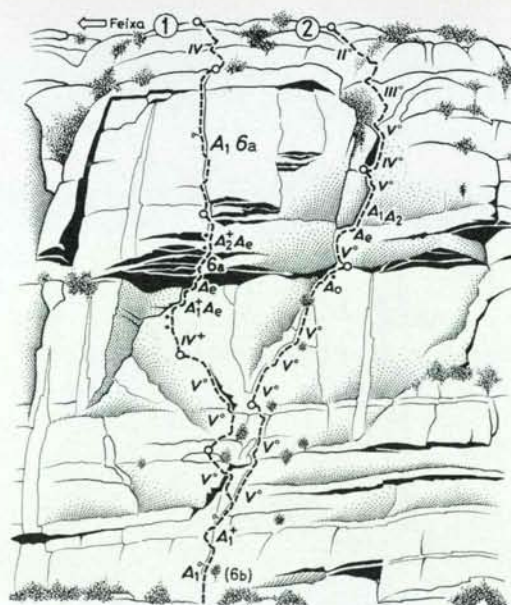
Via «Insomni» (115 m, MD/A'), 1a. asc. 6-IX-1998, per Albert Masó i Òscar Masó. Material: 5 pitons variats i joc de tascons.

Montsec d'Ares: Sant Alís

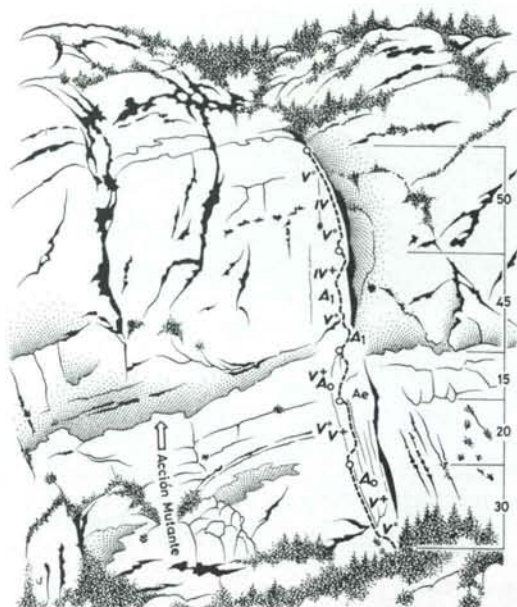
Esperó «Joker» (155 m, MD-/A'), 1a. asc. 12-X-1998, per Joan Armengol i Amadeu Pagès. Material: 4 pitons, tascons i friends núms. 2 i 3.

Montsec d'Ares: cap del Ras

1. Via del Sostre (165 m, MD+/A²⁺), 1a. asc. 31-V-1998, per Albert Gómez, Paco Vargas i Joan Jover.
2. Via «Motor de arranque» (135 m, MD/A²), 1a. asc. 1-XI-1998, per D. Santacatalina, Carles Giralt i Roger Torell. Material: 8 pitons, tascons i 2 jocs de friends.

**Serrat d'Odèn:
puig Sobirà - Canalda**

Montsec de Rúbies: roca Alta

MUNTANYA

MIDA NATURAL

COL·LECCIÓ

GUIES DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

LA VALL DE NÚRIA

BALANDRAU-TAGA-PUIGLLANÇADA

(EXCURSIONS AMB ESQUÍS)

MANEL BROCH I GUIMERÀ
FRANCESC XAVIER GREGORI I PONS

EL MASSÍS
DEL CANIGÓ

Carançà-
Mentet-Costabona

(Propera aparició)

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS

L'àmbit d'aquesta guia comprèn les capçaleres de les valls dels rius Ter i Freser, amb la incorporació de totes les valls properes del vessant meridional del tram de Pirineu oriental que ens ocupa en el present treball.

Aquest sector pirinenc té grans cims, com el Puigmal, els pics de Segre, de Finestrelles, de Noufonts, de Noucreus, de la Fossa del Gegant, de l'Infern, el Bastiments, el pic de la Dona, el Roca Colom o el Costabona. També el sector situat al sud de la carena principal té altres cims més baixos, però per això no menys interessants, com el Balandrau, el puig Cerverís o el Taga.

Tots aquests cims i altres recorreguts per valls i carenes són els que us proposa aquesta guia, especialment des del santuari de Núria, els refugis d'Ulldeter i de la Coma de Vaca, i des de moltes poblacions dels voltants.

Fotoprotector ISDIN

gaudiu del sol sense perill...

Enjoy sunshine without any risk.

Jouissez du soleil sans aucun risque.

Geniessen Sie die Sonne ohne Gefahr.

Factor de protecció solar	Temps d'exposició sense risc de cremades
sense protecció	20 minuts
FACTOR 8	2 hores 40 minuts
FACTOR 11	3 hores 40 minuts
FACTOR 15	5 hores
EXTREM	Més de 6 hores

ISDIN

Tècnica i investigació en dermatologia